

Modum kommune

Folkehelseoversikt 2016

Februar 2016

Innholdsfortegnelse

1	Oppsummering	4
2	Innledning.....	5
2.1	Bakgrunn	5
2.2	Folkehelseloven.....	6
3	Overordna mål for folkehelsearbeidet i Modum	7
4	Folkehelseprofil.....	8
5	Befolkningsutvikling.....	10
5.1	Folketall.....	10
5.2	Befolkningsframskriving.....	10
5.3	Innvandring	12
6	Oppvekst- og levekår	13
6.1	Barnehage.....	13
6.1.1	Barnehagedekning	13
6.1.2	Fysisk aktivitet og helse	14
6.2	Skole.....	14
6.2.1	Fysisk aktivitet	14
6.2.2	Foreldrenes utdanningsnivå.....	15
6.2.3	Læringsmiljø og trivsel	16
6.2.4	Mobbing	17
6.2.5	Overgang fra grunnskole til videregående skole	18
6.3	Barn med barnevernstiltak	19
6.4	Frafall fra videregående	20
6.5	Utdanningsnivå.....	21
6.6	Levekår.....	22
6.6.1	Lav inntekt.....	22
6.6.2	Inntektsfordeling	23
6.6.3	Sysselsetting	24
6.6.4	Sykefravær	25
6.6.5	Arbeidsledighet	25
6.6.6	Uførhet	26
6.6.7	Eneforsørgere	27
6.6.8	Boforhold	27
6.6.9	Integrering	29
7	Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	30
7.1	Turstier og løyper	30

7.2 Gang- og sykkelveier	31
7.3 Kulturtilbud	33
7.4 Drikkevann	37
7.5 Radon	39
7.6 Valgdeltakelse	40
8 Skader og ulykker.....	41
9 Helserelatert atferd	42
9.1 Fysisk aktivitetsnivå.....	42
9.2 Kosthold	43
9.3 Tobakksbruk.....	44
9.4 Rusmiddelbruk	45
10 Helsetilstand	46
10.1 Generelt.....	46
10.1.1 Helsetjenester	46
10.1.2 Institusjonshelsetjenester	47
10.1.3 Forventet levealder	48
10.2 Ikke-smittsomme sykdommer	48
10.2.1 Muskel- og skjelettsykdom	49
10.2.2 Infeksjonssykdommer	50
10.2.3 Kognitiv svikt.....	50
10.3 Tannhelse	51
10.4 Vaksinasjonsdekning.....	52
10.5 Vekt hos barn og unge.....	53
10.6 Psykisk helse	53

1 Oppsummering

En rekke forhold i samfunnet påvirker folkehelsen. Det å ha god oversikt bidrar til et mer treffsikkert folkehelsearbeid og sørger for at kommunen kan rette innsatsen mot de faktiske utfordringene og dermed utnytte ressursene på best mulig måte.

Her gis et kort sammendrag av hovedutfordringene for Modum. Disse omtales nærmere under kapitlene 5 til 10 i det følgende.

Befolknings sammensetning

Modum har de siste årene hatt en gjennomsnittlig befolkningsøkning på ca 1,4 %. Det er grunn til å tro at denne utviklingen vil fortsette. Modum vil, som resten av landet, også få en betydelig økning av andelen over 80 år fra ca 2025. Forholdet mellom yrkesaktiv befolkning (20-66 år) og antall eldre (>67 år) vil gå nedover.

Utfordringer knyttet til integrering og kulturelle ulikheter har vært mindre i Modum enn i større byer. Men ved en evt. økning av flyktninger til kommunen vil det være viktig å lykkes med dette arbeidet.

Oppvekst og levekår

Barnehagene har fokus på å bygge god helse og få gode vaner for kosthold og fysisk aktivitet. Barnehagene er viktige for å utjevne sosiale helseforskjeller og sikre barns utvikling.

Foreldrenes utdanningsnivå har stor betydning bl.a. når det gjelder sannsynligheten for å fullføre videregående skole. Foreldrenes utdanningsnivå er lavere i Modum enn snittet i Buskerud og landet for øvrig. Det er en negativ utvikling når det gjelder andel elever med direkte overgang fra ungdomsskole til videregående skole. Når det gjelder andelen som fullfører videregående skole viser tall fra de siste årene imidlertid en positiv utvikling. Modumskolen viser god utvikling med tanke på læringsmiljø og trivsel.

Det har vært en stor økning i antall barn med barnevernstiltak fra 2010 til 2014.

Modum har utfordringer med sykefravær og stor andel unge sosialhjelpsmottakere, uføre og eneforsørgere. Dette er resultater som bl.a. henger sammen med utdanningsnivå og fysiske og psykiske helseplager. Disse utviklingstrekkene skaper og opprettholder sosiale helseforskjeller. Forebyggende folkehelsearbeid er avgjørende for å lykkes med å snu denne utviklingen.

Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

Det er et stort antall turstier og løyper i kommunen og et meget godt kulturtilbud. En utfordring innenfor dette området er at det kan være mange som bruker tilbudene mye, mens det er andre grupper som kun i liten eller ingen grad benytter seg av tilbudene. Mangel på kjennskap til de ulike tilbudene samt kostnader kan være årsaker til dette.

Skader og ulykker

Når det gjelder registrerte trafikkulykker har det vært en nedgang over en lengre periode. Nasjonal statistikk viser at noen av de farligste arbeidsplassene er innenfor landbruk og skogbruk. Fokus på forebyggende arbeid er viktig.

Helserelatert adferd

Fysisk aktivitet styrker fysisk og psykisk helse og kan forebygge en rekke sykdommer. Nasjonal forskning viser at det er sosiale helseforskjeller i aktivitetsnivå, noe som gir økt forekomst av livsstilsrelaterte sykdommer i lavere sosio-økonomiske grupper. Nasjonale tall viser videre at kun en av tre voksne oppfyller minimums anbefalinger for fysisk aktivitet. Det er viktig at kommunen tilrettelegger for fysisk aktivitet slik at hver enkelt innbygger kan ta helsemessige gode valg.

Forebyggende tiltak for å redusere røyking og bruk av alkohol og narkotika er viktig for å hindre sykdom, skader, psykiske plager og lidelser.

Helsetilstand

Modum har flere som bruker diabetesmedisiner og større hyppighet av KOLS og astma enn snittet i fylket og landet. Mange ikke-smittsomme sykdommer er livsstilavhengige. Ved å endre livsstil reduseres sjansen for å få disse sykdommene.

Tall for Modum viser at befolkningen plages mer enn gjennomsnittet med psykiske lidelser og har et høyere forbruk av legemidler mot psykiske lidelser hos voksne. Ca 1/3 av barn av psykisk syke får selv psykiske helseproblemer. Det må satses tidlig på helhetlige tiltak i familien og for den enkelte for å hindre en negativ utvikling.

Økt antall eldre med kognitiv svikt gir nye utfordringer som på sikt vil føre til et økt helse- og omsorgsbehov og som vil utløse et behov for tekniske løsninger og bruk av frivillighet.

2 Innledning

2.1 Bakgrunn

I Modum har det gjennom mange år vært fokus på folkehelse. Og kommunen har forholdsvis god oversikt over helsetilstanden i befolkningen. Mye statistikk og oversiktsarbeid har vært lagt fram i tidligere saker, av nyere saker kan nevnes K-sak 82/14 *Kommunale tiltak og strategier for barn, unge og deres familier i et folkehelseperspektiv*, K-sak 31/14 *Folkehelseutfordringer i Modum* og K-sak 51/13 *Kommunale tiltak til ungdom med behov for ekstra oppfølging*. K-sak 93/13 *Nytt sykehjem – gjennomgang av skisseprosjekt og valg av modell*, gir også en grei oversikt over folkehelseutfordringer i den eldste aldersgruppen, mens K-sak 105/15 *Tilstandsrapport for grunnskolen*, gir en god statusoversikt over utfordringen innenfor grunnskolen. K-sak 52/12 *Trafikksikkerhetsplan 2011-2020* er et nyttig grunnlagsdokument med tanke på folkehelsen, det samme vil Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet være når denne nå blir revidert, planprogrammet er ute på høring (F-sak 99/15).

Dette dokumentet vil gi en samlet oversikt over helsetilstanden i befolkningen basert på folkehelselovens krav til oversiktsarbeid (se pkt 2.2). Et slikt oversiktsdokument skal kommunen utarbeide hvert 4. år. Oversikten skal inneholde faglige vurderinger av årsaksforhold og konsekvenser.

Folkehelsearbeidet i Modum er forankret på overordnet politisk og administrativt nivå. I kommuneplanen 2011 – 2020, vedtatt i mai 2012, ble folkehelse og levekår løftet fram som et av kommunens fire hovedsatsningsområder. Arbeidet med folkehelse er nedfelt i alle sektorer med egne mål og strategier, jfr pkt 3. Alle folkehelsemålene har egne målintikatorer og det rapporteres på måloppnåelse i årsmeldingen.

Modum kommune har hatt folkehelsekoordinator og tverrsektoriell folkehelsegruppe siden 2007. Folkehelsekoordinatoren er organisatorisk plassert i rådmannens stab og leder den tverrsektorielle folkehelsegruppa. Øvrige deltakere i folkehelsegruppa er kommuneplanlegger, leder ved frisklivssentralen, virksomhetsleder forebyggende enhet, leder ungdom og idrett, kommunegartner, helse- og sosialsjef, kommuneoverlege, NAV-leder, barnehageleder, undervisningssjef og arealplanlegger. Rådmannens ledergruppe er styringsgruppe for folkehelsegruppa. Folkehelsegruppa gir innspill til kommuneplanarbeidet og deltar aktivt i kommunens helhetlige folkehelsearbeid. Deltakerne er ansvarlige, sammen med sine virksomhetsledere, for folkehelsearbeidet innenfor sine sektorer. Den tverrsektorielle folkehelsegruppa har vært aktivt med i prosessen ved utarbeidelsen av denne folkehelseoversikten.

For å lykkes med folkehelsearbeidet er kommunen avhengig av et godt samarbeid med frivillige lag og foreninger. Partnerskapsavtalen Modum kommune har inngått med lokallag av pensjonistforbundet er et eksempel her. Det er videre et godt samarbeid med frivilligheten innenfor hver etat, med kulturretaten som hovedaktør. Av andre instanser utenfor kommunen kan nevnes viktigheten av et godt samarbeid med videregående skole, Arbeidsinstituttet og tannhelsetjenesten (eid av Buskerud fylkeskommune) og politiet. Modum kommune har samarbeidsavtaler innenfor folkehelse med Høgskolen i Buskerud og Vestfold og Den Norske Turistforening Drammen og Omegn.

Statistikk og data som legges fram i dokumentet er i stor grad hentet fra SSB, Folkehelseinstituttet og Ung Data undersøkelsen som ble gjennomført i Modum i 2013. I tillegg er det egne registrerte tall samt resultater fra Innbyggerundersøkelsen 2014¹.

2.2 Folkehelseloven

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) trådte i kraft 1.1.2012. § 5 pålegger kommunen å utarbeide en oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer. Oversiktsdokumentet skal foreligge ved oppstart av arbeidet med planstrategi etter plan- og bygningsloven. Det følger av lovens § 5 at oversikten skal være skriftlig og identifisere folkehelseutfordringene i kommunen, herunder vurdere konsekvenser og årsaksforhold.

Departementet har i «Forskrift om oversikt over folkehelsen», F28.06.2012 nr 692, gitt nærmere krav til kommunens oversikt. Forskriftens § 3 stiller krav til oversiktens innhold; *Oversikten skal omfatte opplysninger om og vurderinger av:*

- a) befolkningssammensetning
- b) oppvekst- og levekårsforhold
- c) fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø
- d) skader og ulykker
- e) helserelatert adferd og
- f) helsetilstand.

¹ <http://www.modum.kommune.no/resultater-innbyggerundersokelse.5665850-316479.html>

Innbyggerundersøkelsen ble sendt til 2500 innbyggere i kommunen og hadde en svarprosent på 24,7.

Med oppvekst- og levekårsforhold menes for eksempel økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold og utdanningsforhold. Med helserelatert atferd menes for eksempel fysisk aktivitet, ernæring, bruk av tobakk og rusmidler.

Oversikten skal inneholde faglige vurderinger av årsaksforhold og konsekvenser og identifisere ressurser og folkehelseutfordringer lokalt og regionalt. Kommunen og fylkeskommunen skal være særlig oppmerksomme på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller. I kommuner der det er grunn til å anta at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for den samiske befolkning, skal disse vurderes.

Oversikten i det følgende bygger på ovennevnte krav til innhold. Oversiktsdokumentet er inndelt etter forskriftens bokst a-f. Oversiktsdokumentet skal ikke omfatte forslag til konkrete løsninger/tiltak.

3 Overordna mål for folkehelsearbeidet i Modum

Kommuneplanen har følgende hovedsatsingsområder:

- Folkehelse og levekår
- Attraktivitet for nye innbyggere
- Økonomisk handlingsrom
- Tjenesteproduksjon

For økonomiplanperioden 2016-2019 er følgende målsettinger og tiltak vedtatt innenfor folkehelse og levekår:

- **Frafall fra skole og yrkesliv skal reduseres**

Flere indikatorer viser at det er utfordringer knyttet til ungdomsgruppa i Modum. Tall for frafall i videregående, unge på sosialhjelp og andel unge uføre er høye. Tiltak for å forebygge dette må settes inn gjennom hele oppveksten og i samarbeid med mange aktører. I 2011 lå Modum på 2,6 prosent arbeidsledighet i aldersgruppa 16-24 år, mens snittet for landet var 1,9 prosent. I 2014 hadde Modum en ungdomsledighet på 2,5 prosent, mens det for landet hadde økt til 2,1 prosent.

Måleindikator: Andel arbeidsledige under 24 år skal reduseres til landsgjennomsnittet.

- **Modum kommune skal være en foregangskommune innenfor forebyggende arbeid**

Modum har gjort seg bemerket for nybrottsarbeid innen folkehelse og forebygging. Mange andre kommuner har eksempelvis etablert frisklivssentraler etter modell fra Modum. Det er gjennom mange år opparbeidet høy kompetanse i kommunen på dette området, og det arbeides tverretattlig med utviklingsarbeid. Modum kommune har i samarbeid med Modum Bad, Buskerud fylkeskommune og Sigdal kommune etablert Ressurssenter for helsefremmende arbeid innen psykisk helse. Rask psykisk helsehjelp og LIST er eksempler på prosjekter ved ressurscenteret. Det er inngått samarbeidsavtale med høyskolen i Buskerud og Vestfold om forskning og utvikling innen folkehelseområdet.

Måleindikator: Det skal etableres nye prosjekter innen folkehelse hvert år.

- **Reduksjon i sykefravær**

Kommunestyret i Modum har tidligere gjort vedtak om at sykefraværet skal reduseres til 5 prosent. Dette er også målet i IA-avtalen. Høsten 2012 fikk Modum kommune IA-prisen i Buskerud for godt arbeid med delmålene i IA-avtalen med hovedfokus på å være en helsefremmende arbeidsplass. Arbeidet med sykefravær videreføres. Sykefraværet i 2014 var 7,9 prosent. I 2015 var sykefraværet i Modum kommune på 7 %

Måleindikator: Årlig nedgang i sykefravær.

De ulike sektorene har egne mål med måleindikatorer, flere av disse gjelder folkehelse. Disse omtales nærmere i økonomiplanen, her nevnes bare målene:

Undervisning:

- Flere barn skal få tilpasset opplæring og nødvendig hjelp innenfor rammene til den ordinære opplæringen.
- Videreutvikle et godt læringsmiljø og fortsette positiv utvikling innen grunnskolepoeng.
- Styrke foreldrerollen som ressurs for alle barns oppvekst.

Helse- og sosialsektoren:

- Sikre at brukere/pasienter er på rett omsorgsnivå og får tilpassede tjenester.
- Økt satsing psykisk helsevern
- Tidligere innsats barn og unge
- Egenmestring og økt trivsel

Kultursektoren:

- Oppnå økt besøk på alle virksomheter innenfor kultursektorens område
- Modum kommune skal ha en kulturplan
- Kulturskolen skal være en tydelig og aktiv samarbeidspartner for kommunens korps, grunnskoler og andre frivillige organisasjoner i kommunen

Teknisk sektor:

- Entreprenører og husbyggere skal møte en imøtekomende og høyt kvalifisert byggesaksavdeling som håndterer forvaltningssaker effektivt
- Modum kommune skal ha et bredt tilbud av byggeklare tomter for salg
- Energieffektiviseringstiltak og CO2 reduksjon i kommunale formålsbygg
- Hverdagsturen skal være lett tilgjengelig langs gang- og sykkelveier og stier/løyper i nærområdene

4 Folkehelseprofil

Folkehelseinstituttet har siden 2012 publisert folkehelseprofiler for å hjelpe kommunene i arbeidet med å få oversikt over helsetilstanden. I oversikten sammenliknes nøkkeltall i kommune og fylke med gjennomsnittstall for landet. Informasjonen er egnet til å se hovedtrekk, trender og utvikling over tid. Folkehelsebarometeret viser at Modum har utfordringer innenfor folkehelse. Sammenliknet med profilen for 2015 viser årets profil at Modum har hatt en framgang innenfor 13 av indikatorene, og en tilbakegang på 10 områder. De resterende 12 indikatorene er uten endring eller nye. De enkelte indikatorene vil bli nærmere vurdert og kommentert under de ulike temaene nedenfor.

Folkeshelsebarometer for din kommune

I oversikten nedenfor sammenlignes noen nøkkeltall i kommunen og fylket med landstall. I figuren og i tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenlignet med landet. For å se på utvikling over tid, se Kommune- og fylkesstatistikkbank, khs.fhi.no. Her finnes også statistikk uten alders- og kjønnsstandardisering. Forskjellen mellom kommunen og landet er testet for statistisk signifikans, se www.fhi.no/folkeshelseprofiler

- Kommunen ligger signifikant bedre enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landsnivået
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

En «grønn» verdi betyr at kommunen ligger bedre enn landet som helhet, likevel kan det innebære en viktig folkehelseutfordring for kommunen da landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter. For å få en mer helhetlig oversikt over utviklingen i kommunen kan du lage diagrammer i Kommune- og fylkesstatistikkbank. Les mer på www.fhi.no/folkeshelseprofiler og se Kommune- og fylkesstatistikkbank, khs.fhi.no.

Tema	Indikator	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkeshelsebarometer for Modum
Befolkning	1 Befolkningsvekst	0,77	0,92	1,1	prosent	
	2 Personer som bor alene, 45 år +	26,9	25,3	25,6	prosent	
	3 Valgdeltakelse 2015	57	57	60	prosent	
Levekår	4 Vgs eller høyere utdanning, 30-39 år	75	80	83	prosent	
	5 Lavinntekt (husholdninger), 0-17 år	13	12	11	prosent	
	6 Inntektsulikhet, P90/P10	2,5	2,7	2,7	-	
	7 Barn av enslige forsørgere	20	16	15	prosent	
	8 Arbeidsledige, 15-29 år (ny def.)	3	2,6	2,7	prosent	
	9 Uferetrygdte, 18-44 år	3,8	2,5	2,6	prosent (a,k*)	
Miljø	10 God drikkevannsforsyning	94	91	92	prosent	
	11 Forsyningsgrad, drikkevann	82	88	89	prosent	
	12 Skader, behandlet i sykehus	11,4	11,1	12,8	per 1000 (a,k*)	
	13 Ensomhet, Ungdata	22	18	18	prosent (a,k*)	
	14 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungdata	63	69	70	prosent (a,k*)	
	15 Medlem i fritidsorganisasjon, Ungdata	61	62	63	prosent (a,k*)	
Skole	16 Trives på skolen, 10. klasse	85	86	85	prosent (k*)	
	17 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. kl.	35	26	25	prosent (k*)	
	18 Laveste mestringsnivå i regning, 5. kl.	35	28	26	prosent (k*)	
	19 Frafall i videregående skole	25	24	24	prosent (k*)	
Levevaner	20 Fysisk inaktive, Ungdata	13	13	13	prosent (a,k*)	
	21 Overvekt inkl. fedme, 17 år	24	21	21	prosent (k*)	
	22 Alkohol, har vært beruset, Ungdata	18	14	14	prosent (a,k*)	
	23 Røyking, kvinner	15	10	10	prosent (a*)	
Helse og sykdom	24 Forventet levealder, menn	77,6	77,9	78,2	år	
	25 Forventet levealder, kvinner	82,5	82,7	82,8	år	
	26 Utdanningsforskjell i forventet levealder	4,7	5,1	4,8	år	
	27 Psykiske sympt./lid, primærh.tj., 15-29 år	176	154	142	per 1000 (a,k*)	
	28 Psykiske lidelser, legemiddelbrukere	147	136	130	per 1000 (a,k*)	
	29 Muskel og skjelett, primærhelsetjenesten	290	272	262	per 1000 (a,k*)	
	30 Hjerte- og karsykdom, beh. i sykehus	18,5	18,8	17,3	per 1000 (a,k*)	
	31 Type 2-diabetes, legemiddelbrukere	45	38	35	per 1000 (a,k*)	
	32 Lungekreft, nye tilfeller	55	53	55	per 100 000 (a,k*)	
	33 Antibiotika, legemiddelbrukere	257	233	229	per 1000 (a,k*)	
	34 Vaksinasjonsdeknring, meslinger, 9 år	94,2	93,7	94,7	prosent	

Forklaring (tall viser til linjenummer i tabellen ovenfor):

* = standardiserte verdier, a = aldersstandardisert og k = kjønnsstandardisert

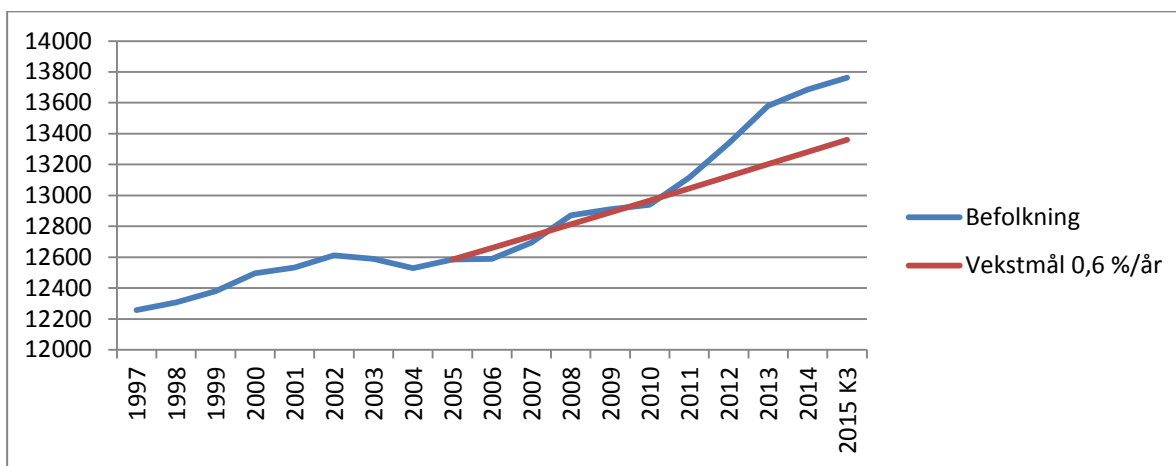
1. 2014, 2. 2014, i prosent av befolkningen. 3. Avgitte stemmer i prosent av stemmeberettigede. 4. 2014, høyeste fullførte utdanning (av alle med oppgitt utd.). 5. 2013, barn som bor i husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal median. 6. 2013, forholdet mellom inntekten til den personen som befinner seg på 90-prosentilen og den som befinner seg på 10-prosentilen. 7. 2012-2014, 0-17 år, av alle barn det betales barnetrygd for. 8. 2014, ledige per januar mnd. (ny def.) i prosent av befolkningen. Def. avviker fra SSBs. 9. 2012-2014, mottakere av varig uførepensjon. 10. 2014, definert som tilfredsstillende resultater mht. E. coli (der minst 12 prøver er analysert) og stabil drikkevannssleveranse. Omfatter rapportpliktige vannverk. 11. 2014, befolkning tilknyttet rapportpliktige vannverk i prosent av totalbefolkningen. 12. 2012-2014, 13. 2012-2014, u.skole, ganske mye eller veldig mye plaget. 14. 2012-2014, u.skole, svært eller litt fornøyd. 15. 2012-2014, u.skole, medlem ved undersøkelsestidspunkt. 16. Skoleåret 2009/10-2014/15. 17/18. Skoleåret 2012/13-2014/15. 19. 2012-2014, omfatter elever bosatt i kommunen. 20. 2012-2014, u.skole, fysisk aktiv (svett og andpusten) mindre enn én gang i uken. 21. 2011-2014, KMI som tilsvarende over 25 kg/m², basert på selvrapportert høyde og vekt ved nettbasert sesjon 1. 22. 2012-2014, u.skole, drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset én gang eller mer i løpet av siste 12 mnd. 23. 2010-2014, fødende som oppga at de røykte i begynnelsen av svangerskapet i prosent av alle fødende med røykeopplysninger. 24/25. 2000-2014, beregnet basert på aldersspesifikk dødelighet. 26. 1999-2013, vurdert etter forskjellen i forventet levealder ved 30 år, mellom de med grunnskole som høyeste utdanning og de med videregående eller høyere utdanning. 27. 2012-2014, brukere av fastlege og legevakt. 28. 2012-2014, 0-74 år, legemidler mot psykiske lidelser, inkl. sovemidler. 29. 2012-2014, 0-74 år, muskel- og skjelettplager og -sykdommer (ekskl. brudd og skader), brukere av fastlege og legevakt. 30. 2012-2014, 30-74 år, brukere av blodglukosesenkende midler, ekskl. insulin. 32. 2004-2013. 33. 2012-2014, 0-74 år. 34. 2010-2014. Datakilder: Statistisk sentralbyrå, NAV, Utdanningsdirektoratet, Norsk pasientregister, Medisinsk fødselsregister, Primærhelsetjenestene fastlege og legevakt (KUHR-databasen som eies av Helsedirektoratet), Kreftregisteret, Nasjonalt vaksinasjonsregister (SYSAK), Vernepliktverket, Vannverksregisteret, Reseptregisteret og Ungdata-undersøkelsen fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved HiOA. For mer informasjon, se khs.fhi.no

5 Befolkningsutvikling

I samfunnsdelen av kommuneplan for Modum 2016-2027 analyseres befolkningsutvikling og konsekvenser for dimensjonering av kommunens tjenestetilbud grundig. Utviklingen av befolkningsstrukturen har betydning for folkehelsen, og hovedtrekkene fra kommuneplanens befolkningskapittel tas derfor inn også i denne oversikten.

5.1 Folketall

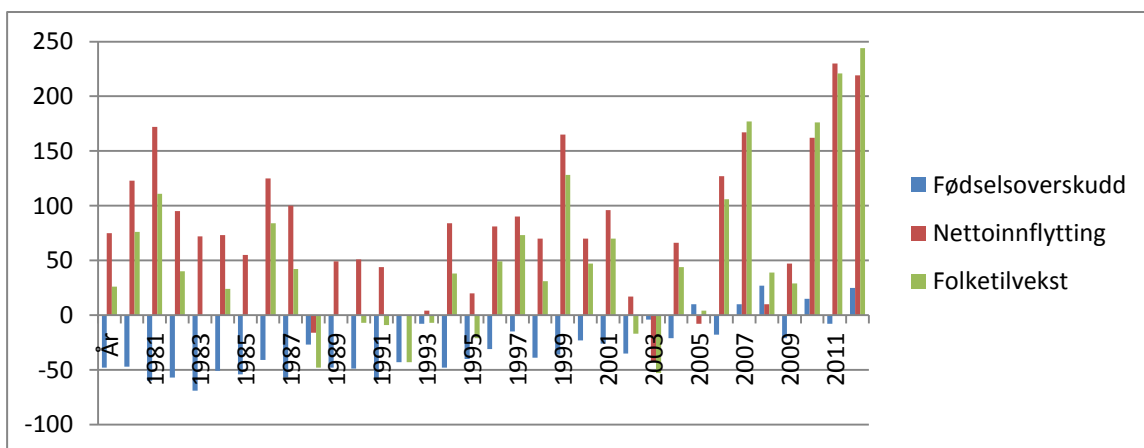
Pr. 1.10.2015 er det 13762 innbyggere i Modum. De siste årene har vi hatt en gjennomsnittlig befolkningsøkning på ca. 1,4 %. Dette er en betydelig høyere vekst enn det som har blitt lagt til grunn for de to siste kommuneplanperiodene.

Befolkningsutvikling i Modum 1997-2015 (3. kvartal)

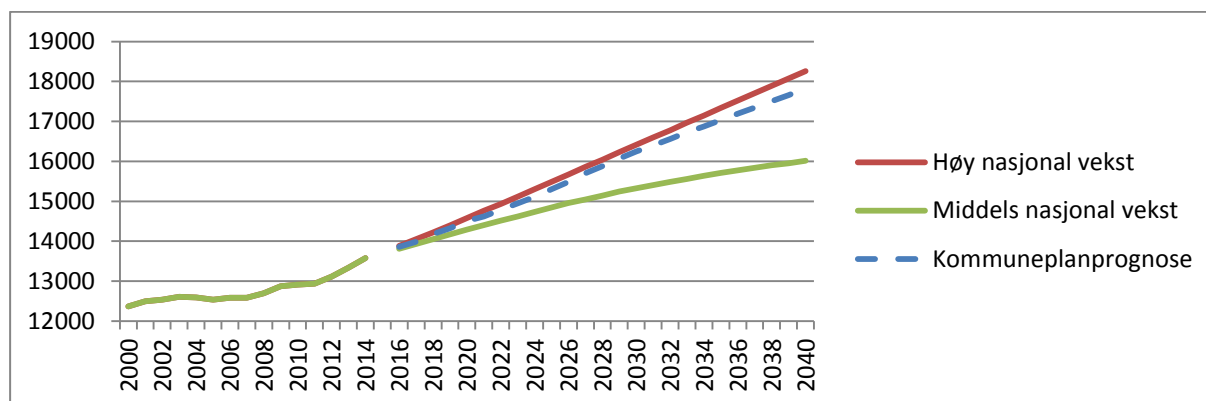
5.2 Befolkningsframskriving

Utviklingen i befolkningen bestemmes av levealder, fødsler, dødsfall, flytting og innvandring. I Modum har det fram til 2005 vært fødselsunderskudd, men etter 2005 er tendensen at det fødes noen fler enn det dør i bygda. Tall fra SSB vedr. innenlandske flyttinger i 2012 viste at majoriteten, 396 av totalt 585, nye innbyggere kom fra andre Buskerud kommuner. Totalt var det 248 personer under 24 år i denne gruppen, mens under 10 personer var over 70 år. I tillegg har det vært en betydelig innvandring til Modum de seinere årene. I perioden 2010-2015 har Modums innvandrerbefolkning økt med 585 personer.

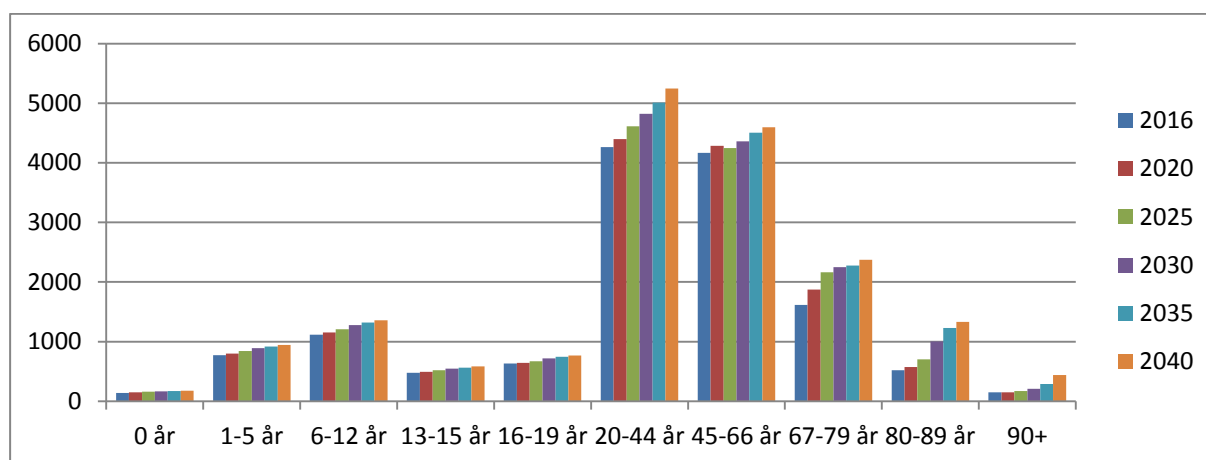
Fødselsoverskudd, flytting/innvandring og folketilvekst i Modum 1981-2013

Befolkningsveksten i Modum var omkring 0,4 % per år fram til 2011, men de siste årene har den skutt fart og er nå på høyde med det som betegnes som høy nasjonal vekst. Det er vurdert som sannsynlig at denne veksten vil holde seg også framover. I kommuneplan 2016-2027 legger vi derfor til grunn en prognose for befolkningsvekst som ligger nært opp mot SSBs prognose for høy vekst. Dette innebærer at vi vil passere 15 000 mennesker i Modum omkring 2023, 16000 i 2029 og 17000 i 2035.

Prognose for befolkningsutvikling fram mot 2040

Veksten i befolkning vil også gjøre noe med sammensetningen av befolkningen. Dersom kommuneplanprognosen slår til vil befolkningssammensetningen utvikle seg som vist i figuren under fram mot 2040.

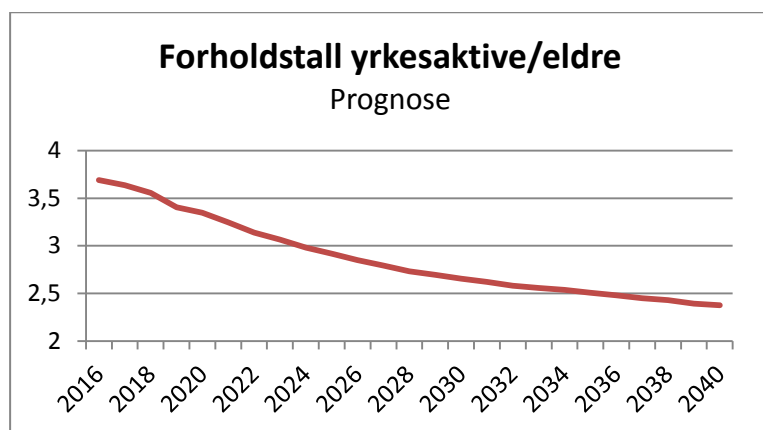
Prognose for befolkningsstruktur i Modum 2016-2040

Årsaksforhold

De nasjonale prognosene tilsier at det sentrale Østlandsområdet, og spesielt Osloregionen, vil få en betydelig befolkningsøkning de nærmeste tiårene. Med Modums nærhet til bysentraene på Østlandet er det påregnelig at også Modum vil få en del av denne veksten. Et annet moment som tilsier økt befolkningstilstrømning er at boligprisene i Modum fortsatt er vesentlig lavere enn i de mer pressede kommunene nær storbyene. Det er derfor sannsynlig at kommunen vil få en befolkningsvekst framover som ligger opp i mot prognosene for høy nasjonal vekst. Som følge av store barnekull de to første tiårene etter andre verdenskrig, og en påfølgende periode med lave barnetall vil andelen eldre mennesker i Modumbefolkningen øke.

Konsekvens

Befolkningsprognosene viser at vi vil få en betydelig økning i andelen eldre mennesker i befolkningen framover mot 2030. På litt lengre sikt vil vi få en forholdsvis større økning i de yngre aldersgruppene enn blant de eldre. Uavhengig av hvilke prognoser som legges til grunn vil forholdet mellom yrkesaktiv befolkning (20-66 år) og antall eldre (>67 år) i Modums befolkning gå nedover. Basert på kommuneplanprognosen vil vi oppleve en betydelig nedgang fram mot 2030, for deretter å flate noe ut mot 2040 (og videre). På lang sikt vil vi få en mer robust befolkningsstruktur med høyere andel yrkesaktive i befolkningen, men denne effekten vil trolig ikke begynne å gi seg særlig utslag før etter 2040.

Prognose for forholdet mellom yrkesaktiv befolkning (20-66 år) og eldre befolkning (>67 år) i Modum 2016-2040

Prognosene viser ellers at det allerede de nærmeste årene vil bli en økt vekst i yngre befolkningsgrupper. Dette vil medføre høyere barnetall. En gradvis dreining mot høyere andel yngre mennesker i befolkningen vil trolig ha positiv effekt på folkehelsen.

5.3 Innvandring

Status

En innvandrers blir i denne sammenhengen definert som en person født i utlandet av utenlandske foreldre og norskfødte med innvandrerforeldre. I perioden 2010-2015 har innvandrerbefolkningen økt med oppimot 600 personer, og utgjør nå 10 % av Modums totale befolkning. Europeere utgjør over to tredjedeler av innvandrere i Modum. Flest innvandrere kom i perioden 2010-2015 fra Polen og Baltikum, men vi registrerer også en del tilflytting fra land som Eritrea, Somalia, Afghanistan, Iran og Thailand.

Europa		922
Polen	310	
Kosovo	88	
Tyskland	83	
Afrika		170
Asia		274
Nord Amerika		15
Sør- og mellom Amerika		33
Sum		1414

Tabell 1. Innvandrere i Modum (SSB)
Årsaksforhold

Arbeidsinnvandring utgjør en stor del av økningen. Det er også flere moinger enn tidligere som finner seg livspartnere fra andre land. Uro og konflikter andre steder i verden fører mennesker på flukt, men ut fra statistikken over landbakgrunn utgjør flyktninger bare en liten del av innvandrere i Modum til nå.

Konsekvens

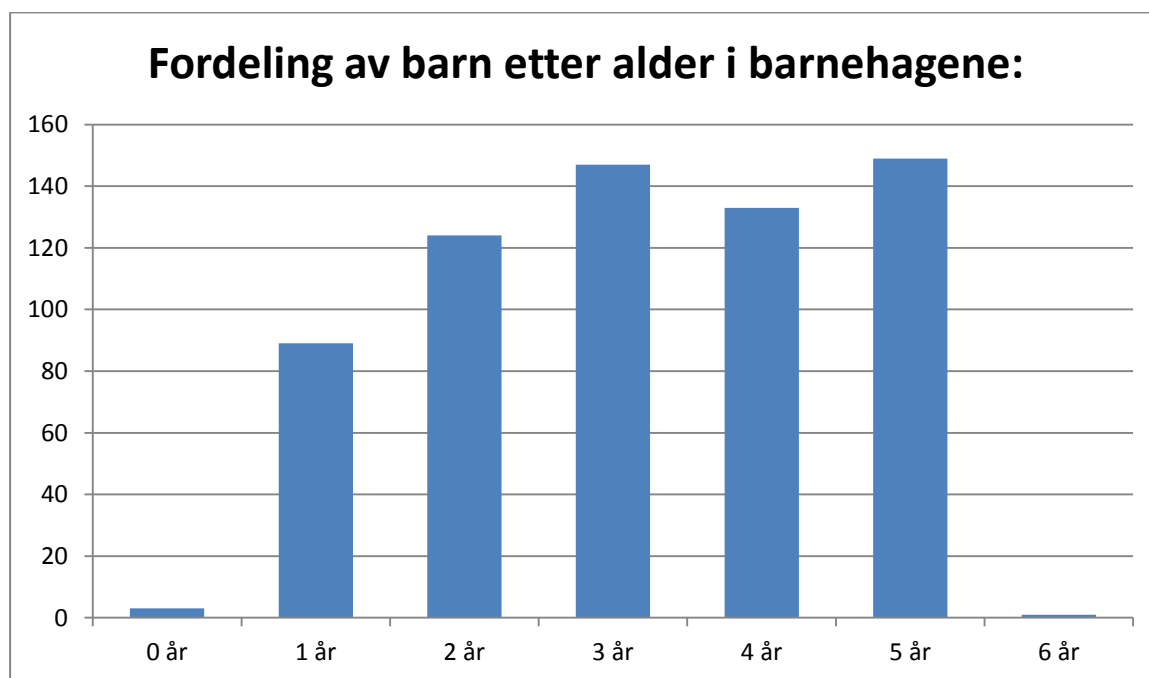
Innvandringen bidrar til økt folketall, og Modum utvikler seg i en multikulturell retning. Dette gir et større mangfold og globalisert fellesskap, men gir samtidig utfordringer knyttet til integrering og kulturelle og sosiale ulikheter.

6 Oppvekst- og levekår

6.1 Barnehage

6.1.1 Barnehagedekning

Status

Høsten 2015 går 639 barn i barnehage i Modum. 267 barn går i privat barnehage og 372 barn går kommunal barnehage.

Kostratall viser følgende dekningsgrad i aldersgruppa 1-5 år:

	Modum					Buskerud				
Dekningsgrader	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	91,5	89,2	86,1	86,2	82,9	89	89,5	89,7	89,6	90,1

Tabellen viser at dekningsgraden for 1-5 åringer i Modum har gått ned fra 91,5 % i 2010 til 82,9 % i 2014.

Ved hovedopptaket i 2015 fikk alle barn med en lovfestet rett til barnehageplass innvilget sin rett. Det er imidlertid også søkere uten lovfestet rett til plass, kapasiteten er sprengt og det er behov for flere barnehageplasser. Det planlegges bl.a. ny barnehage på Skredsvikmoen i Geithus.

Modum kommune har 19 barn i barnehage i andre kommuner bl.a. Sigdal, Ringerike, Drammen og Nedre Eiker.

Årsaksforhold

Modum kommune har de siste årene hatt en økende befolkningsvekst. Retten til barnehageplass trådte i kraft i 2009. Kommunene fikk et tydeligere ansvar for å ivareta alle barn med en lovfestet rett til barnehageplass, jfr Barnehageloven § 12a.

Konsekvens

Forskning viser at gode barnehager styrker barnas tenkning og sosial mestring, herunder utvikling av språk. Det å gå i barnehage reduserer sosial ulikhet i helse, beskytter mot psykiske lidelser og har sterkest effekt på de vanskeligstilte.

6.1.2 Fysisk aktivitet og helse

Status

Barnehageområdet har valgt å arbeide med «Friskusprosjektet» som fokusområdet i perioden 2014 -2018 ut fra at de overordnede målene er levekår og folkehelse. Det er opprettet en arbeidsgruppe som jobber aktivt med prosjektet, men alle barnehagene deltar og jobber ut fra sitt ståsted. Visjonen for Friskus er: Friske barn i sunne barnehager. De første fokusområdene er:

- Fysisk aktivitet og motorisk utvikling
- Kosthold – matservering i barnehagen

Årsaksforhold

Barna i barnehagene skal ha mulighet bygge god helse, få gode vaner i forhold til kosthold og fysisk aktivitet. Barna skal oppleve mestring og glede i variert fysisk aktivitet. Barnehagen tenker hele barnet og tar utgangspunkt i et vidt helseperspektiv.

Konsekvens

Fokus på fysisk aktivitet og kunnskap og oppmerksomhet rundt godt kosthold er av de viktigste faktorene for å lykkes med det forebyggende folkehelsearbeidet.

6.2 Skole

6.2.1 Fysisk aktivitet

Status

Det er vanskelig å gi pekepinn på hvor aktive våre barn er totalt sett i hverdagen, men det kan sies noe om faktorer som bidrar til barns fysiske aktivitet. Skolens tilrettelegging for fysisk aktivitet gir en pekepinn på det totale bildet. Utover timetallet brukt til fysisk aktivitet, utenom kroppsøvingsfaget, finnes det flere tiltak i skolen som også øker barnas aktivitet. Dette kan være for eksempel trivselsveiledere i friminuttene og Aktiv 365. I tillegg til Aktiv Ung som er et fritidstilbud for elever som ikke deltar i organisert aktivitet. Det er vanskelig å sette objektive kvantitative resultater på slike tiltak, men man kan si noe om tid satt av til dette.

Årsaksforhold

Barn og unge oppholder seg lenger på skolen både i undervisningssammenheng og på fritiden. Skolen har derfor fått økt betydning for å fremme god helse gjennom økt fysisk aktivitet.

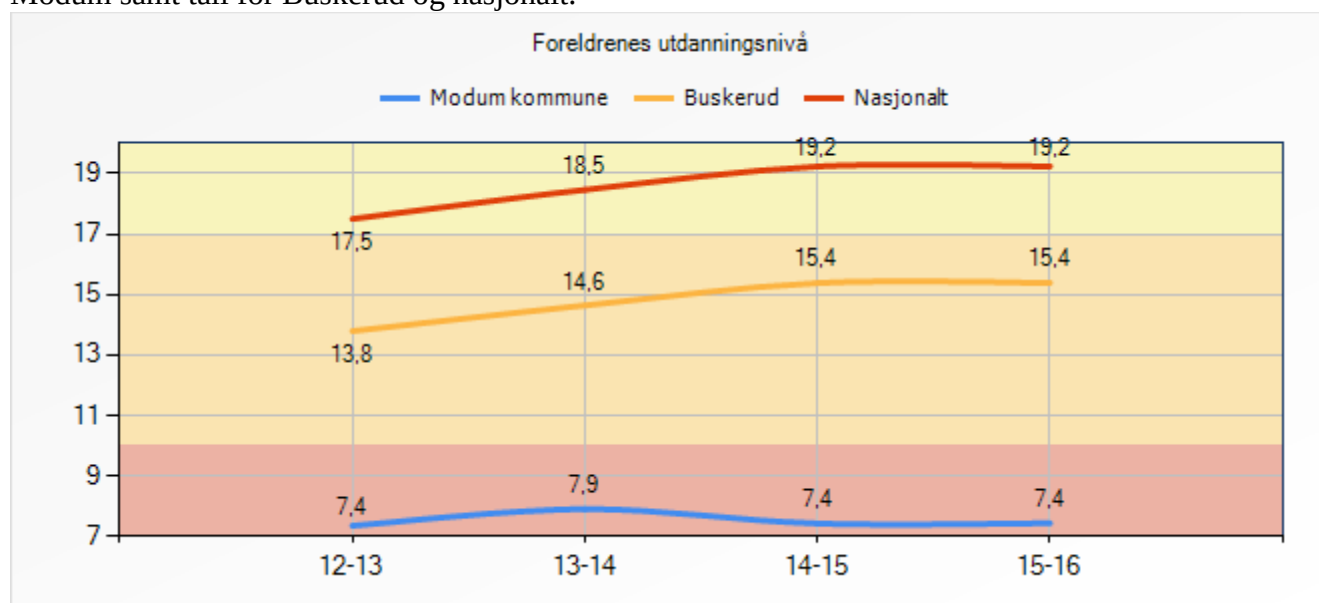
Konsekvens

Skolen som arena for økt fysisk aktivitet er sentral i et folkehelseperspektiv. Tid satt av til fysisk aktivitet i skolen, vil bedre elevens konsentrasjonsevne og utholdenhet i skolen. Dette kan gi bedre ro og læringsmiljø i timene, og bedre læringsutbytte. Det er en tydelig sammenheng mellom gode vaner knyttet til fysisk aktivitet i ung alder og holdning til fysisk aktivitet senere i livet.

6.2.2 Foreldrenes utdanningsnivå

Status

Foreldrenes utdanningsnivå har betydning for sannsynligheten for å fullføre videregående opplæring. Her er en oversikt over utdanningsnivået til de som er foreldre til elevene i Modum samt tall for Buskerud og nasjonalt.

Tallene er basert på en utregning fra SSB. Prosenten er beregnet med utgangspunkt i følgende: Andel foreldre med høyere utdanning minus andel foreldre med grunnskole som høyeste utdanning. Dersom skåren er 17 % betyr dette at skolen har 17 % flere foreldre med høyere utdanning enn foreldre med grunnskole som høyeste utdanning.

Årsaksforhold

Barns foreldre har stor påvirkning på hvilke holdninger barna tar med seg til skolen. Foreldrenes holdninger til skolegang har også påvirkning på hvordan tilbakemeldinger fra skolen blir fulgt opp, gjennomføring av lekser, oppmøte og andre faktorer. Det er en sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og frafall i videregående skole. Det er også gjort forskning på sammenhengen mellom foreldre med lavt utdanningsnivå og barns utvikling av fedme. En rekke forskningsarbeid peker på at skolesystemet reproducerer sosiale forskjeller.

Konsekvens

Fokus på foreldrenes utdanningsnivå er komplisert. Det er liten tvil om at denne faktoren har påvirkning. Samtidig er det viktig med en bevissthet i skolene om at man ikke skal ha mindre forventninger til barn fra hjem med lavt utdanningsnivå. Det må også være fokus på andre faktorer enn bare teoretiske evner og skolen har et ansvar for at barn opplever mestring innen ulike områder.

6.2.3 Læringsmiljø og trivsel

Status

Under ses statistikk fra elevundersøkelse gjennomført høsten 2015 på barne- og ungdomstrinn. Statistikken inneholder mange faktorer, men alle påvirker i ulik grad trivsel og læringsmiljø. Modumskolen ser ut til å gjøre det godt innenfor flere faktorer sammenlignet med fylkes- og landsgjennomsnitt. Fargen indikerer positiv, stabil eller negativ utvikling i forhold til tidligere år.

Barnetrinn

Snitt	Modum kommune - 5.-7. trinn (14-15)	Modum kommune - 5.-7. trinn (15-16)	Buskerud - 5.-7. trinn (15-16)	Nasjonalt - 5.-7. trinn (15-16)
1. Motivasjon og mestring				
1.1 Motivasjon	4,12	4,01	4,12	4,08
1.2 Innsats	4,33	4,30	4,38	4,37
1.3 Mestring	4,08	3,99	4,09	4,08
1.4 Faglig utfordring	3,98	4,01	4,08	4,06
2. Arbeidsmiljø				
2.1 Trivsel	4,42	4,38	4,41	4,41
2.2 Trygt miljø	4,23	4,28	4,33	4,34
2.3 Mobbing på skolen	4,67	4,68	4,72	4,74
2.4 Krenkelser	4,59	4,62	4,62	4,64
3. Klasseledelse				
3.1 Støtte fra lærerne	4,58	4,50	4,54	4,53
3.2 Arbeidsro	3,64	3,46	3,63	3,59
3.3 Elevdemokrati og medvirkning	3,98	3,95	3,97	3,93
3.4 Felles regler	4,43	4,32	4,40	4,40
4. Vurdering				
4.1 Vurdering for læring	4,18	4,07	4,25	4,19
4.2 Egenvurdering	3,83	3,64	3,80	3,76
5. Veiledning og rådgivning				
5.1 Skolehelsetjenesten	4,35	4,31	4,26	4,23
6. Støtte hjemmefra				
6.1 Støtte hjemmefra	4,36	4,39	4,44	4,43

Ungdomstrinn

Snitt	Modum kommune - 8.-10. trinn	Modum kommune - 8-10. trinn	Buskerud - 8.-10. trinn (15-16)	Nasjonalt - 8.-10. trinn (15-16)
-------	------------------------------	-----------------------------	---------------------------------	----------------------------------

	(14-15)	(15-16)		
1. Motivasjon og mestring				
1.1 Motivasjon	3,76	3,86	3,76	3,69
1.2 Innsats	4,06	4,12	4,11	4,06
1.3 Mestring	3,98	4,09	4,03	4,00
1.4 Faglig utfordring	4,22	4,28	4,26	4,24
1.5 Relevant opplæring	3,88	3,88	3,88	3,84
2. Arbeidsmiljø				
2.1 Trivsel	4,23	4,38	4,32	4,28
2.2 Trygt miljø	3,82	4,20	4,08	4,05
2.3 Mobbing på skolen	4,76	4,86	4,82	4,80
2.4 Krenkelser	4,68	4,76	4,69	4,69
3. Klasseledelse				
3.1 Støtte fra lærerne	4,17	4,29	4,18	4,14
3.2 Arbeidsro	3,57	3,85	3,67	3,62
3.3 Elevdemokrati og medvirkning	3,62	3,65	3,51	3,47
3.4 Felles regler	4,01	4,13	4,09	4,06
4. Vurdering				
4.1 Vurdering for læring	3,75	3,88	3,82	3,75
4.2 Egenvurdering	2,92	3,15	3,06	2,95
5. Veiledning og rådgivning				
5.1 Skolehelsetjenesten	3,77	4,02	3,73	3,70
5.2 Rådgivning	3,52	3,66	3,64	3,72
6. Støtte hjemmefra				
6.1 Støtte hjemmefra	4,09	4,31	4,18	4,16

Årsaksforhold

Læringsmiljø og trivsel er sammensatt av mange faktorer og man må vurdere disse faktorenes påvirkning på folkehelsen hver for seg. Samtidig er læringsmiljø og trivsel en svært viktig indikator på hvordan skolene legger til rette for elevene som har sin hverdag der. Det er mange årsaker til at resultatet blir som det blir, men det er arbeidet godt med klasseledelse og læringsmiljø, spesielt i ungdomstrinnet. Det er viktig med bevissthet rundt lærerens arbeid. Dette er ofte den viktigste faktoren for et godt klassemiljø. Det er også viktig med tilstrekkelig støtteressurser rundt skolene. Det er miljøarbeider til stede på hver skole som aktiviserer utenfor klasserommene.

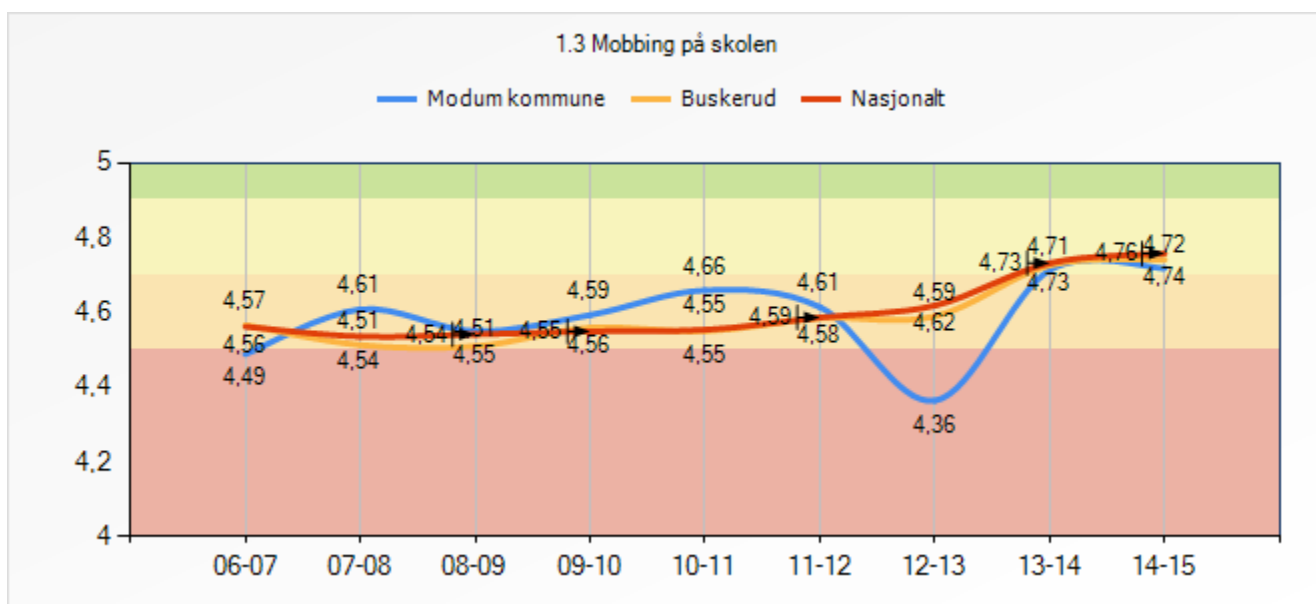
Konsekvens

God trivsel vil ha en direkte folkehelseeffekt. Spesielt vil faktorene mobbing, krenkelser, trygghet være direkte forbundet med psykisk helse. Faktorene motivasjon, støtte hjemmefra, mestring, trygghet og lignende, vil direkte påvirke mulighet for frafall videre i skolegangen. Skolehelsetjeneste og rådgiving vil også ha påvirkning for hvordan barn og unge veiledes i en god skolehverdag.

6.2.4 Mobbing

Status

Når det gjelder mobbing er det viktig å se utviklingen over tid. Det er data som viser elevenes svar alle skoleår fra 2006-2015. Man ser av tabellen nedenfor at snittverdien øker, med unntak av skoleåret 2012/2013.

5 er høyest score og resultatene viser en snittverdi.

Statistikken viser elever som ikke opplevde mobbing i en skala fra 1-5. Modum har tidligere vært over landsgjennomsnittet, men hadde et vanskelig år i 12-13.

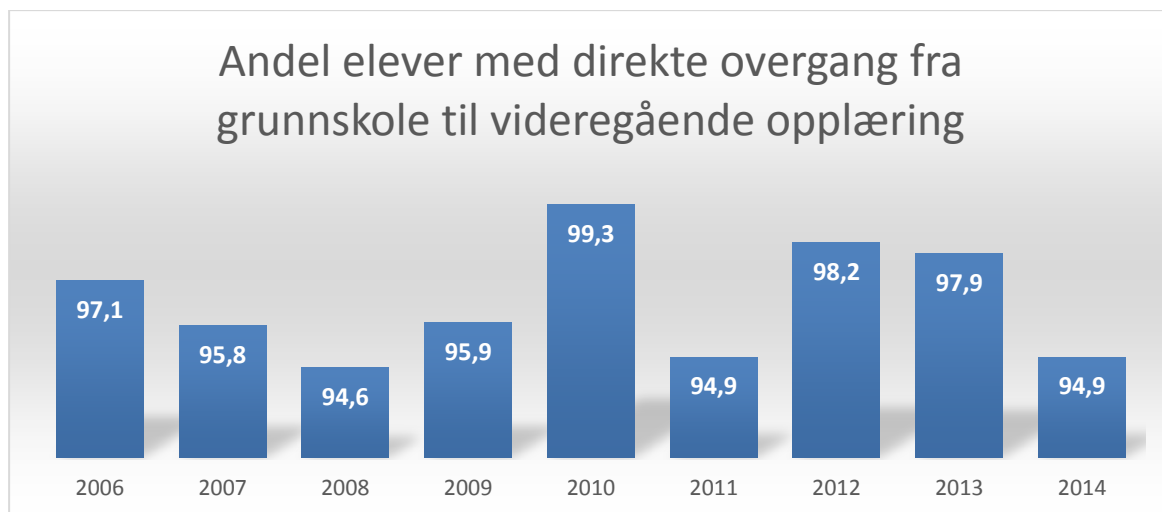
Årsaksforhold

Mobbing i skolen har hatt betydelig fokus de siste årene og man ser en bedring over tid for landet for øvrig. Det er nulltoleranse mot mobbing i skolene i Modum og det arbeides kontinuerlig med trivselsfremmende tiltak. Det er også tydelig sammenheng mellom god klasseledelse og lite mobbing.

Konsekvens

Opplevd mobbing har tydelig sammenheng med mental helse hos mennesker i alle aldre. Mobbing kan ha alvorlige og langvarige konsekvenser for mobbeofferet. Barn som er utsatt for mobbing kan utvikle forskjellige vansker. Selv om mobbingen har sluttet, kan mobbeofrene slite med konsekvensene mange år etterpå.

6.2.5 Overgang fra grunnskole til videregående skole

Mens det i 2010 var 99,3 % av elevene som gikk direkte videre til videregående opplæring, var andelen i 2014 redusert til 94,9 %

Årsaksforhold

Det er en sammenheng mellom kontinuerlig skoleløp og gjennomføring. Det er mange årsaker til at elever velger å ikke ta videregående rett etter grunnskolen. Faktorer vil være et godt skole-hjem samarbeid, god rådgivingstjeneste, og en målrettet PPT-veiledning dersom det er behov for dette.

Konsekvens

Kontinuerlig skoleløp er viktig for å hindre frafall.

6.3 Barn med barnevernstiltak

Status

163 barn/ungdommer mottok hjelpetiltak etter Lov om barneverntjenester i Modum kommune ved rapportering pr. 30.06.15.

I tillegg var 49 barn/ungdom under barneverntjenestens omsorg, dvs. bosatt i fosterhjem, beredskapshjem eller i omsorgsinstitusjon.

MODUM KOMMUNE	2010	2011	2012	2013	2014	2015 1. halvår
Antall meldinger	150	191	203	214	184	82
Antall avsluttede undersøkelser	75	122	149	137	120	75
Barn med hjelpetiltak	81	86	103	99	115	114
Av disse; barn plassert frivillig utenfor hjemmet	6	7	3	10	11	8
Barn under omsorg/ plassert utenfor hjemmet (inkl. akuttvedtak)	17	30	38	44	48	49
Antall barn i tiltak totalt	98	116	141	143	163	163

Årsaksforhold

Det er mange ulike forhold som påvirker antall barn og familier som har behov for bistand fra barneverntjenesten. Dette handler om fysiske og psykiske helseutfordringer, rusmisbruk, kriminalitet, sosioøkonomiske forhold, tilgjengelighet på billige boliger, samlivsbrudd, lavt utdanningsnivå og færre arbeidsplasser for de uten utdanning, barnehagedekning, omfang og kvalitet på forebyggende tiltak som åpen barnehage, foreldreveiledningskurs, fritidsaktiviteter for alle osv. Alle barn har rett til trygg og god omsorgsbasis. De skal vokse opp med kjærlighet og respekt fra sine omsorgsgivere. Gode foreldreferdigheter læres ofte av egne foreldre gjennom å ha vært deres barn. Dessverre gjelder dette ofte de svake foreldreferdighetene også, som manglende tilsyn, manglende støtte, involvering og trøst, bruk av rusmidler med barn til stede, bruk av vold og avvísning som oppdragermetode osv. Det er utfordrende å snu «sosial arv».

Konsekvens

Barn som lider under omsorgssvikt vil med stor sannsynlighet få problemer også som voksne. Dette medfører kanskje at de sliter med alvorlige problemer i hverdagen hele livet og at de ikke har forutsetninger for å ivareta egne barn når de blir voksne. Å hjelpe barn til en trygg og god barndom er lønnsomt og nødvendig både ut fra et humanistisk og et samfunnsøkonomisk perspektiv.

6.4 Frafall fra videregående

Status

Frafallstallene omfatter tall for andelen personer som startet på videregående opplæring, men som har sluttet underveis eller ikke har bestått etter 5 år. Det betyr at de ikke har fått studiekompetanse eller yrkeskompetanse (inkludert læretid) i løpet av denne tiden. Statistikken for 2016 viser årlig gjennomsnittlig frafall i perioden 2012-2014.

Modum er inne i en positiv utvikling når det gjelder frafall i videregående skole.

År	Frafallsprosent
2012	33 %
2013	32 %
2014	28 %
2015	26 %
2016	25 %

Kilde: Folkehelseinstituttets folkehelsebarometer

Det har vært satset på ulike tiltak for å øke gjennomføringen i videregående skole; Tiltak for å få elevene til å bli i skolen, tiltak for å hindre at elever faller ut av skolen og tiltak for å fange opp de som har falt ut eller er i ferd med å falle ut av skolen. Det har vært satset på tiltak både på systemnivå og individnivå. Det har vært kartlagt hva som øker risiko for frafall; 40 % av frafallet skyldes forhold utenfor skolearenaen blant annet psykiske helseutfordringer. Skolehelsetjenesten har vært styrket med statlige midler for å øke gjennomføringen i denne perioden. Det har bl.a. vært satset på bedre fraværsregistrering og oppfølging, bedre tverrfaglig samarbeid i og utenfor videregående skole (Elevtjenesten, tverretatlige team, mobbeteam, henvisningsutvalget, Ny Giv-prosjektet med ekstra oppfølging av elever i siste halvdel av 10. klasse). For øvrig samarbeides det på ledernivå kommunalt, interkommunalt og fylkeskommunalt for å øke gjennomføringen i videregående skole.

Det har vært satset på utvikling av system-tiltak av god kvalitet og individuelle tiltak for elever i en tidlig fase. Det er viktig å ha fokus på overgangene mellom barnehage, barneskole, ungdomsskole og videregående skole. Det er og vil bli satset på helhetlige lavterskeltiltak innenfor og i samarbeid med de ulike tjenesteområdene for gravide, i helsestasjon for sped- og småbarn, i barnehagen, i skolen, i skolehelsetjenesten, i barnevernet, NAV, Arbeidsinstituttet (AI) og i spesialisthelsetjenesten. Det må styrkes og utvikles tiltak både for individet og familien.

Årsaksforhold

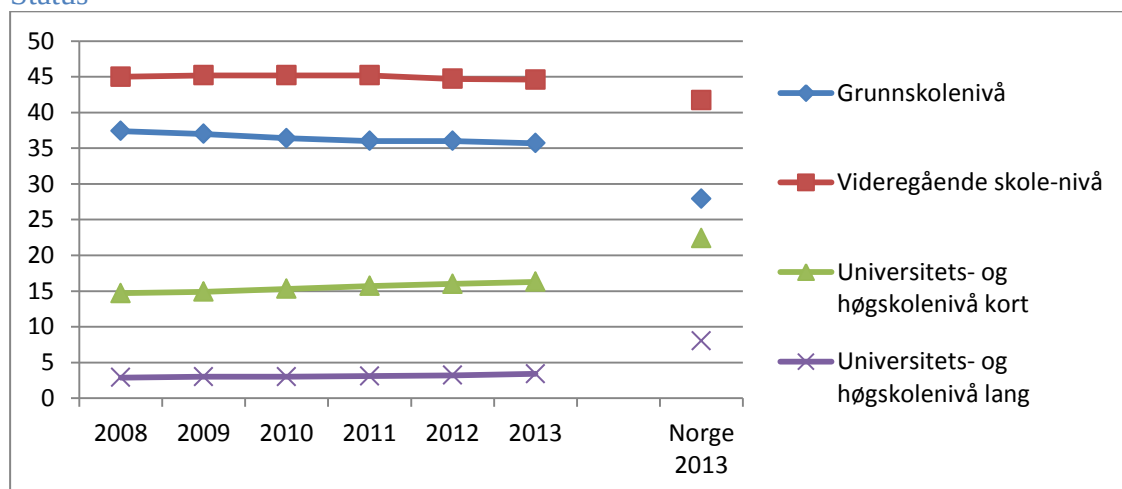
Frafall i videregående skole er et omfattende problem i hele landet. Trivsel og skoleprestasjoner i grunnskolen påvirker mulighetene til å fullføre videregående utdanning. Høyt skolefravær øker sjansen for å falle fra. Opp mot 40 % av frafallet skyldes forhold utenfor skolen; personlige eller i familien. Mange har psykiske helseutfordringer, søvnmangel, noen har rusproblemer. Konfliktfylte samlivsbrudd hos foreldre påvirker negativt. Folkehelseprofilen viser at mange voksne i Modum har lavt utdanningsnivå. Dette påvirker også barnas utdanningsvalg og risiko for å falle fra i videregående skole.

Konsekvens

En høyere gjennomføringsgrad i videregående skole vil føre til at flere ungdommer vil klare seg bedre i sitt voksenliv, både med hensyn til mulighet for arbeid og videre utdanning. Utdanning bidrar til å fremme helse videre i livet gjennom arbeid og deltakelse i samfunnet. Skolen er også en viktig sosial arena som kan gi venner, fellesskap og følelse av tilhørighet.

6.5 Utdanningsnivå

Status

Andel av befolkningen i Modum etter utdanningsnivå

Folkehelsebarometeret 2016 viser at i aldersgruppa 30-39 år er det i Modum 75 % med videregående skole eller høyere utdanning. Snittet i Buskerud er 80 %, mens landssnittet er 83.

Årsaksforhold

Tradisjonelt har Modum vært en industrikommune, knyttet til vassdraget og virksomheter rundt dette. Et stort antall arbeidsplasser som ikke stilte krav til utdanning, førte til at en stor andel av befolkningen gikk rett over i arbeid, for eksempel etter grunnskolen. Fortsatt ser man konsekvenser av dette, ved at utdanningsnivået er lavere enn gjennomsnittet i andre sammenlignbare kommuner.

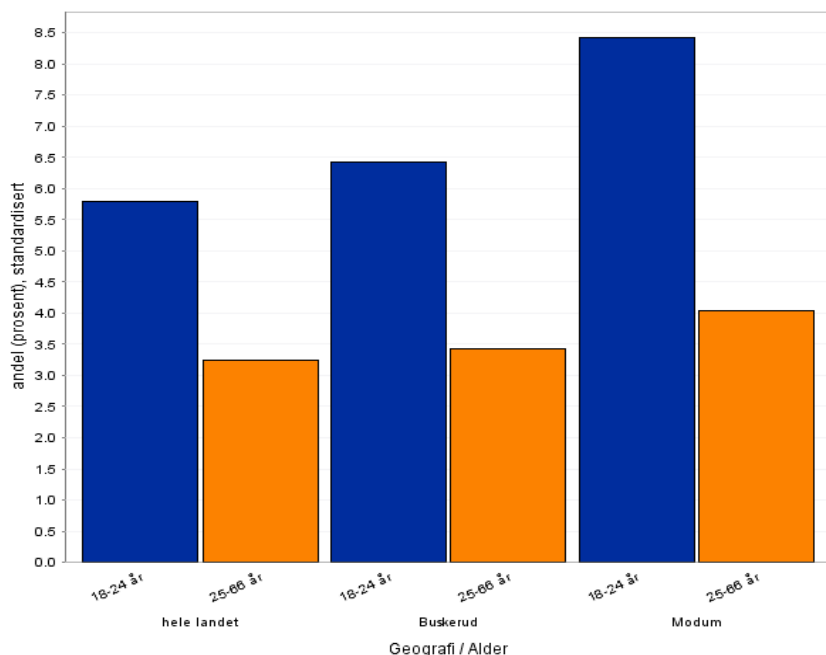
Konsekvens

Forskning viser at det er sammenheng mellom utdanningsnivå og helsetilstand i en befolkning². Det er jevnt over færre helseproblemer og lavere dødelighet jo høyere en er plassert i utdanningshierarkiet.

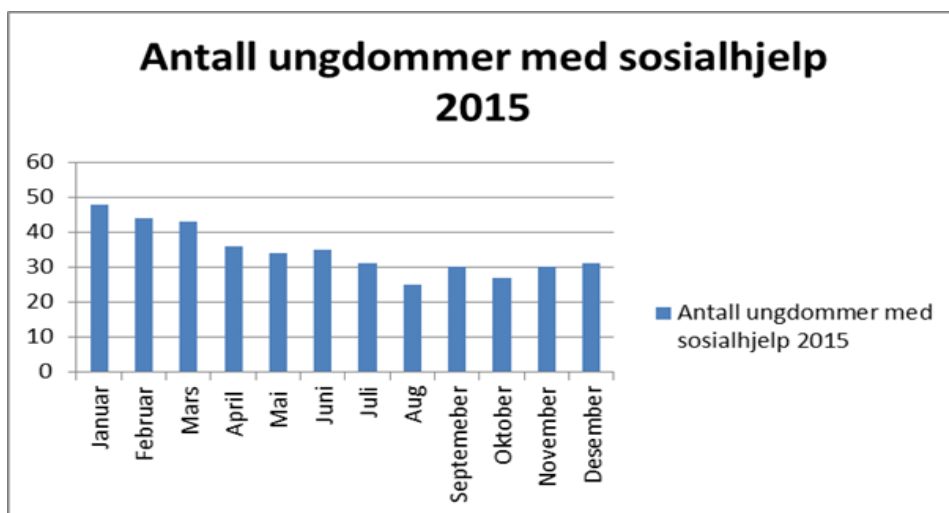
6.6 Levekår

6.6.1 Lav inntekt

Status

Tabellen viser at Modum i 2014 har en høyere andel sosialhjelpsmottakere sammenlignet med både landet og gjennomsnittet i Buskerud. Dette gjelder spesielt for de unge 18-24 år. Siste året har Modum imidlertid hatt en nedgang i antall personer på sosialhjelp, og spesielt for de unge.

² Helsedirektoratet IS-1573

NAV Modum har fått midler til to prosjekter med tilskudd via fylkesmannen. Dette er til en veilederstilling på kommunalt rus-område, "Tidlig innsats - god forebygging". Denne stillingen tilhører et ungdomsteam som ble opprettet i 2015. Her følges ungdommer som kommer til NAV tett og tidlig opp for å forebygge en lang NAV-karriere, hvor rus ofte kan være en av utfordringene. Teamet praktiserer aktivitetsplikt for alle unge som søker sosialhjelp, som er i stand til å være i arbeid og aktivitet. Nedgangen i sosialhjelp kan derfor direkte tilskrives blant annet opprettelsen av dette teamet.

Det andre prosjektet er midler til en veilederstilling som skal jobbe med barnefattigdom, både på system og individnivå. På individnivå er det utvalgte barnefamilier som er målgruppen. Dette arbeidet har så vidt startet, og vil fortsette med full tyngde i 2016. På systemnivå skal det blant annet lages en plan for arbeide med barnefattigdom i kommunen.

Arbeid med innkjøp og organisering av en utstyrssentral for utlån av fritidsutstyr har akkurat startet.

Årsaksforhold

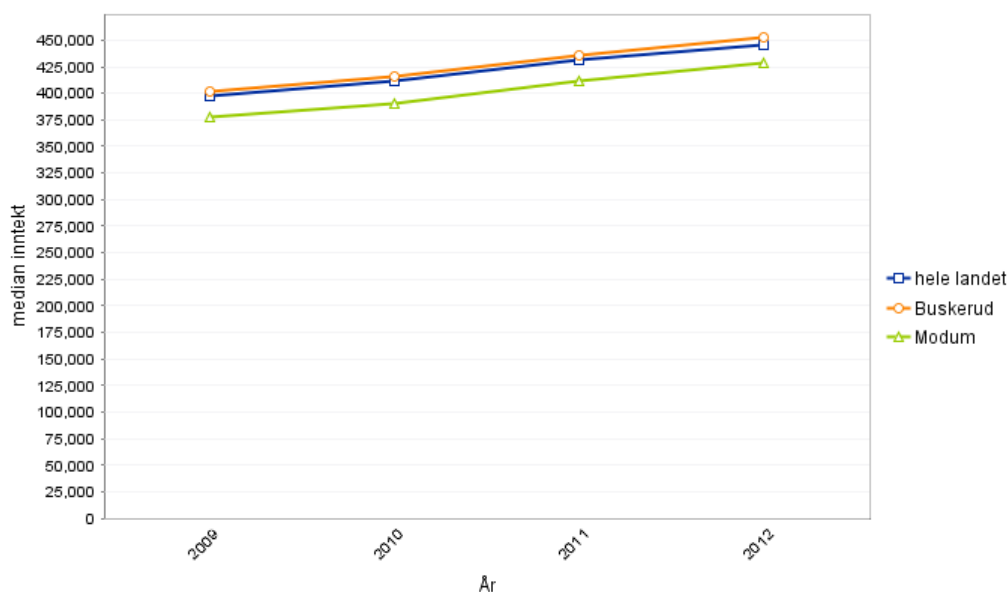
Ulikheter i forhold til inntekt i en kommune kan som nevnt være en pekepinn på at det også er sosiale helseforskjeller. Øvrige tall i folkehelseprofilen vil påvirke mulighet for selvforsørgelse ved eget arbeid, som det beste virkemiddelet for å øke inntekt, og fravær av fattigdom.

Konsekvens

De siste 30 årene har alle inntektsgrupper i landet fått bedre helse, men helsegevinsten har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. For eksempel har denne gruppen lengre forventet levetid enn personer med lavere utdanning og inntekt. Særlig de siste ti årene har helseforskjellene økt. Dette gjelder både fysisk og psykisk helse, og både barn og voksne. Utjevning av sosiale helseforskjeller er derfor et viktig mål i folkehelsearbeidet.

6.6.2 Inntektsfordeling

Status

I figuren ser man en generell økning i medianinntekten både i Norge, Buskerud og Modum. Modum ligger allikevel under landet og Buskerud for øvrig.

Årsaksforhold

Ulikheter i forhold til inntekt i en kommune kan som nevnt være en pekepinn på at det også er sosiale helseforskjeller.

Konsekvens

Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse, og forskning har vist at det er en sammenheng mellom inntektsnivå og helsetilstand. Lav inntekt øker sannsynligheten for dårlig selvopplevd helse, sykdom og for tidlig død.

6.6.3 Sysselsetting

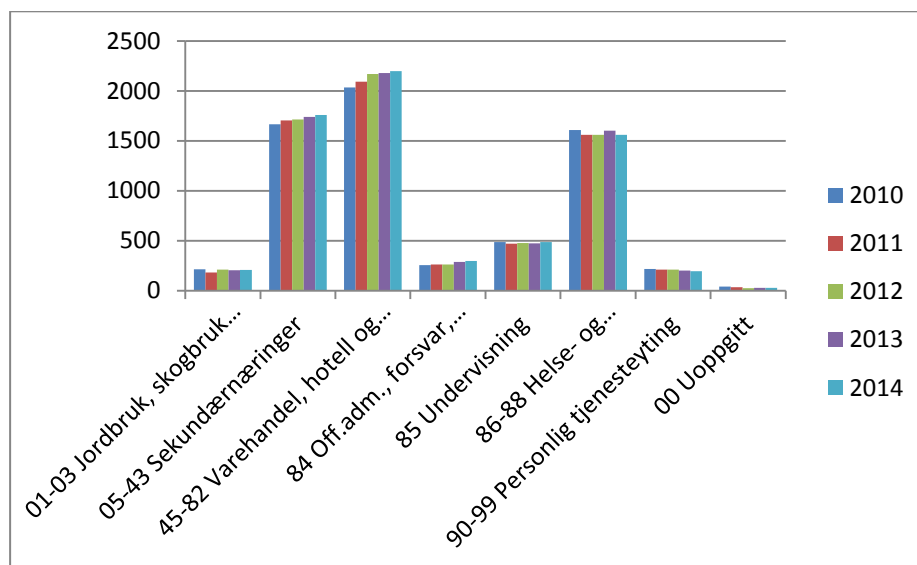
Status

Andel sysselsatte i befolkningen per 4. kvartal (prosent), etter region, kjønn, alder, tid og statistikkvariabel, viser en liten nedgang i sysselsettingen fra 2012 til 2014.

	2012	2013	2014
	Sysselsatte i prosent av befolkningen 15-74 år	Sysselsatte i prosent av befolkningen 15-74 år	Sysselsatte i prosent av befolkningen 15-74 år
15-74 år	66,0	65,8	65,3

6700 innbyggere i Modum er registrert sysselsatt. Dette tallet har vært ganske stabilt de siste årene, til tross for at antall innbyggere i yrkesaktiv alder øker.

Utvikling av sysselsettingen fordelt på bransjegrupper vises i figuren under.

Sysselsatte med bosted i Modum, fordelt på bransjegrupper

Årsaksforhold

Det gapet som oppstår er en konsekvens av en økt innflytting, hvor blant annet flere har liten/manglende arbeidsevne, samt en økt andel i befolkningen på ulike trygdeytelser. I tillegg viser en aldrende befolkning at flere slutter i arbeidslivet, og mottar pensjon i stedet.

Konsekvens

Høy sysselsetting og arbeid for personer med redusert arbeidsevne vil være positivt for folkehelsen.

6.6.4 Sykefravær

Status

	2010	2011	2012	2013	2014	Endrings- prosent
06 Buskerud 0623 Modum	6,7	6,2	5,7	5,8	5,7	-1,6
06 Buskerud	6,42	5,73	5,95	5,74	5,65	

Som tabellen viser har det vært en nedgang i sykefraværet siden 2010. I 4. kvartal 2014 ble det registrert 17 480 sykefraværsdager i Modum, hvorav kvinneandelen var på 9 666 sykefraværsdager.

Årsaksforhold

Noe av årsaken til sykefraværet kan forklares i flere av indikatorene i folkehelseprofilen. En høyere andel av befolkningen med fysisk og psykisk sykdom, samt overvekt spiller inn på sykefraværet.

Konsekvens

Et høyt sykefravær har flere konsekvenser. For den enkelte sykmeldt kan det ha store konsekvenser om fraværet blir langvarig; dette gjelder både økonomisk og sosialt. For bedrifter har et høyt sykefravær en kostnad, i tillegg til at produksjon/tjenesteytingen blir lavere.

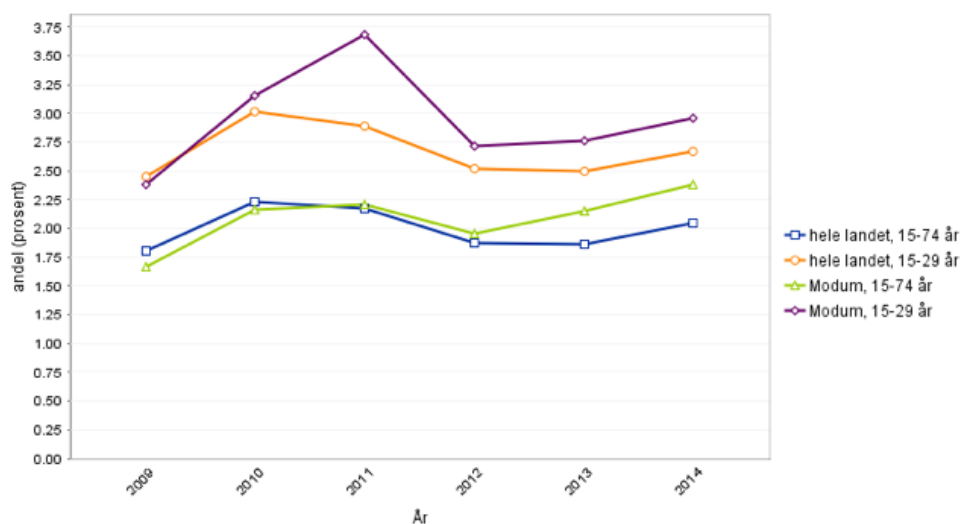
6.6.5 Arbeidsledighet

Status

Arbeidsledigheten i Modum har gjennomgående vært lav, men har økt noe de seinere årene. I 2014 ble ca. 200 personer registrert arbeidsledige i snitt gjennom året. Dette gir en arbeidsledighet på 3 %.

Tabellen nedenfor viser registrerte arbeidsledige i Modum ved utgangen av årene 2009 – 2014, sammenlignet med hele landet. Modum har her en høyere andel arbeidsledige enn landet for øvrig for alle aldersgrupper.

Modum hadde ved utgangen av 2015 registrert 200 personer som helt arbeidsledige, det utgjør en andel på 2,8. Det er to personer færre enn på samme tidspunkt i 2014. For Buskerud var andelen 2,7.

Årsaksforhold

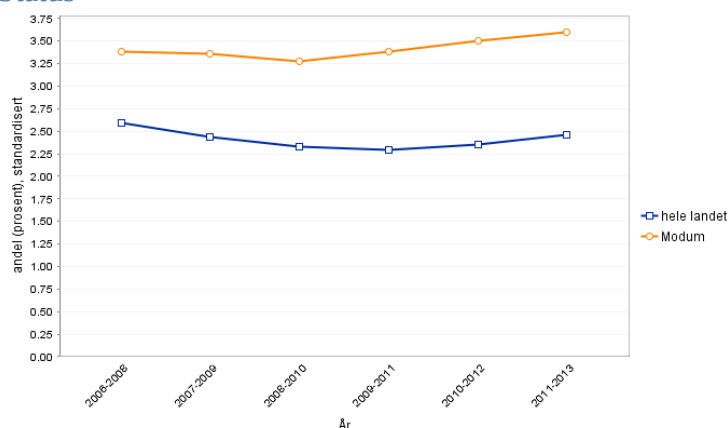
En økt arbeidsledighet i andre deler av landet, og andre kommuner i Buskerud, har foreløpig ikke Modum merket så mye til. Det er imidlertid uvisst hvordan dette vil slå ut for Modums del i 2016.

Konsekvens

Arbeidsledighet har betydning for både helse og levekår. Personer som står utenfor arbeidsliv har ofte dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn personer som er i arbeid. En økt arbeidsledighet vil ha uheldige konsekvenser for den enkelte, ved at inntekten går drastisk ned. For familier kan dette ha stor betydning. En økt arbeidsledighet kan gjøre det vanskeligere for den delen av befolkningen i kommunen som ikke har utdanning utover grunnskolenivå. Det er en stadig mindre etterspørsel etter arbeidskraft uten krav til utdanning, samtidig som andelen med kun grunnskole øker (ofte menn med innvandrerbakgrunn). Dette gir et gap som er vanskelig å fylle. En konsekvens for disse personene kan bli langtidsledighet, samt manglende økonomiske rettigheter. Økonomisk sosialhjelp er da et sikkerhetsnett.

6.6.6 Uførhet

Status

Tabellen over viser andelen med varig uførepensjon mellom 18 og 44 år. Tabellen viser at uføreandelen er høy sammenlignet med landsgjennomsnittet. Denne forskjellen har blitt stadig større siste år, da uføreandelen har sunket på landsbasis mens den har steget i Modum.

Pr. januar 2016 er det 1014 stk. som har en uføretrygd i Modum. Tabellen viser fordeling på alder:

Kommune	I alt	17 år og yngre	18-19 år	20-24 år	25-29 år	30-34 år	35-39 år	40-44 år	45-49 år	50-54 år	55-59 år	60-64 år	65-67 år
0623 Modum 	1 014	0	7	12	30	35	45	79	121	148	204	244	89

Andelen ungdom som mottar uførepensjon har vært relativt stabilt, og der ligger Modum omtrent på landsgjennomsnittet.

Årsaksforhold

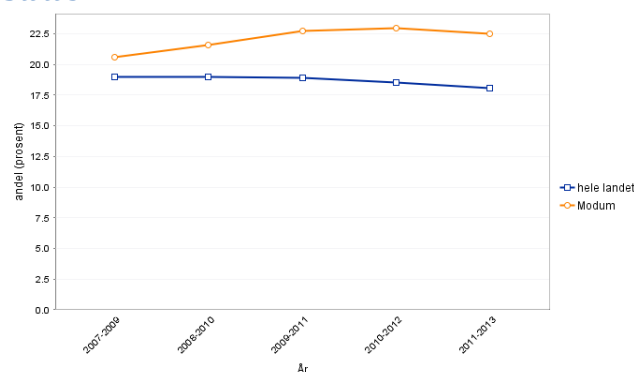
Flere av de andre faktorene i Folkehelseprofilen vil påvirke tallet på uførhet. En økt andel med fysiske og psykiske plager, lavt utdanningsnivå, og forholdsvis høyt frafall fra videregående vil være faktorer som i stor grad er avgjørende for nivået på antall uføretrygdede.

Konsekvens

En stor andel uføretrygdede har uheldige konsekvenser for den enkelte, og dens familie. Inntekten går ned, og kan føre til fattigdom. Manglende aktivitet kan også være negativt for den psykiske helsen. Høyere dødelighet er også et faktum blant denne gruppen. Sosial arv er en tilleggsbelastning. Lave trygdeytelser medfører ofte at den enkeltes inntekt ikke strekker til. Mange må derfor suppleres på økonomisk sosialhjelp. Dette vil igjen ha konsekvenser for kommuneøkonomien.

6.6.7 Eneforsørgere

Status

Eneforsørgere under 45 år, andel, 2011-2013

Tabellen viser at Modum har en høyere andel eneforsørgere sammenliknet med landet for øvrig. Forskjellen økte gradvis. Tall fra folkehelsebarometeret 2016 viser at i Modum har 20 % av barna enslige forsørgere. Snittet for landet er 15 % for samme periode.

Årsaksforhold

Sosial arv kan være en årsak til at dette tallet har holdt seg stabilt høyt.

Konsekvens

Som nevnt under inntektsforhold, kan det å være eneforsørger føre til vanskelig økonomi og en større barnefattigdom. Dette kan igjen føre til en uheldig sosial arv.

6.6.8 Boforhold

Status

Tall fra folke- og boligtellingsen i 2011³ viste at 75,2 % av innbyggerne i Modum bor i selveide boliger, 5,8 % eier gjennom borettslag eller aksjeselskap og 19 % leier bolig.

Tabellen nedenfor⁴ viser prosentvis antall personer i privathusholdninger i Modum i 2014:

1 person	18,4
2 personer	31,0
3 personer	17,8
4 personer	21,8
5 personer+	11,0

Tabellen nedenfor⁵ viser antall eneboliger, tomannsboliger, rekkehus og blokkleiligheter i 2014

Enebolig	4905
Tomannsbolig	626
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	412
Boligblokk	342

³ SSB, tabell nr 09708

⁴ SSB, tabell nr 060979

⁵ SSB tabell nr 10149

Innbyggerundersøkelsen fra 2014⁶ hadde følgende resultater vedr. boforhold:

Spørsmål	Snitt Modum	Snitt Norge	Modum 2011
muligheten for å skaffe seg leilighet?	4,1	3,8	4,1
muligheten for å skaffe seg enebolig/rekkehus?	4,5	4,2	4,3
muligheten for å skaffe seg tomt?	4,0	3,9	3,9
Snitt	4,2	4,0	4,1

Muligheten for å skaffe seg enebolig/rekkehus er bedre enn i 2011, ellers er resultatene bedre enn landet og snittet er 0,1 bedre enn i 2011.

Kommunen har bo- og dagsentra med heldøgns tilsyn i Vikersund og Geithus. Beboerne der bor i egne leiligheter. Det finnes også flere botilbud for spesielle pasientgrupper, gjerne i mindre boliger. Dette dreier seg oftest om yngre funksjonshemmede. Personer i alderen 18-49 år med stort hjelpebehov skal ikke få sitt omsorgsbehov dekket på institusjon/sykehjem.

Modum kommune, ved Modum Boligeiendom KF, har 284 leiligheter for utleie. Disse er fordelt slik⁷:

Formål/Sted	Åmot	Geithus	Vikersund
Sosialbolig	13	7	19
Flyktningbolig	11		30
Bofellesskap PU	8		35
Treningsbolig PU			4
Bofellesskap/ psykiatri		12	
Bofellesskap demente	16		
Bofellesskap eldre	10	25	45
Trygde/pensjonist bolig	15		26
Prestebolig	1		1
Annet	4	1	1
Sum	78	45	161

192 av boligene i tabellen over er omsorgsboliger. Disse kan klassifiseres slik:

	Antall boliger
Tilrettelagt bolig (omsorgsbolig)	43
Bolig med heldøgnsbemanning (omsorgsbolig)	149

Årsaksforhold

Boligprisene i Modum har økt de siste årene og det kan være vanskelig for enslige og familier med lav inntekt å komme inn på boligmarkedet.

Konsekvens

Gode og stabile boforhold er viktig både for barn og voksnes helse og trivsel. Store deler av Modum kommunes innbyggere har gode boforhold, både med hensyn til bosted og nærmiljø.

⁶ Innbyggerundersøkelsen 2014, skala 1-6, hvor 6 gir høyest score

⁷ Årsrapport boligforvalter 2014, F-sak 22/15

Det er viktig å ha fokus på hvordan kommunen sikrer de svake gruppene tilsvarende trygghet i forhold til bosted.

Det bør stimuleres til at folk bygger boliger med livsløpsstandard og at eldre bor i tilrettelagte boliger som gjør at de i større grad har mulighet for å bo i egen bolig så lenge som mulig.

6.6.9 Integrering

Status

Modum kommune har bosatt gjennomsnittlig 20 flyktninger per år i løpet av de siste fem årene. I 2015 hadde Modum et kommunestyrevedtak på å bosette 27 flyktninger, men ble senere anmodet om å bosette flere blant annet overføringsflyktninger fra Syria. Bosettingstallet for 2015 ble 40 flyktninger. For 2016 er det vedtatt å bosette 50 flyktninger (ekskl. familiegjennforening) hvorav 5 av disse er enslige barn og unge.

På Sevalstunet i Geithus er det fra februar 2016 et asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere i alderen 15 – 18 år. Ungdommene bor på mottaket mens asylsøknaden blir behandlet. Avtalen er gjort mellom selskapet VAM AS og UDI. Modum kommune skal tilby helsehjelp og undervisning. Ungdommer på 15 år har rett til grunnskoleundervisning, mens søkere i alderen 16 - 18 har rett til norskundervisning.

Alle voksne med flyktningstatus mellom 18 og 55 år har rett og plikt til introduksjonsprogram i flg. Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven). Det blir bosatt flest enslige menn, men også familier med flere barn. Det blir tilrettelagt for at både barn og voksne kan delta i aktiviteter på fritiden for på den måten bli integrert i kommunen. I Modum er ukentlig fysisk aktivitet i regi av Frisklivssentralen en del av Introduksjonsprogrammet. Dette gjør at flere blir kjent med muligheter som finnes lokalt. Flyktningene har ikke norsk førerkort og offentlig transporttilbud er begrenset. Samtidig krever en del tilbud utstyr og klær som er kostbart å kjøpe. Deltakere i introduksjonsprogram får utbetalt 2 G (ca 15 000 kr), minus skatt. Dette skal dekke alle utgifter (hus, strøm, mat, klær m.m.). Modum har flere flyktningfamilier med lav inntekt. Flyktningtjenesten har erfaring med at noen av de bosatte flyktningene har mer helseplager enn det som er normalt ellers i samfunnet. Det er også grunn til å tro at noen barn sliter med tilpassing på grunn av at foreldrene sliter med å tilpasse og orientere seg i det nye livet i Norge.

I følge «Meld. St.6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk*» benytter enkelte innvandrergupper seg i liten grad av tilbud om fysisk aktivitet og andre folkehelseiltak. De involverer seg i mindre grad enn befolkningen ellers i idrettslag og de nytter seg i mindre grad av kommersielle treningstilbud. Dette gjelder særlig kvinner. Dette er også erfaringen til Flyktningtjenesten i Modum.

Årsaksforhold

Det å gi en enkel og forståelig informasjon om fritidsaktiviteter, kan gjøre både voksne og barn mer aktive. Opplevelser fra hjemlandet og møte med et nytt samfunn kan være veldig vanskelig. Overgangen fra å bo og leve i en storfamilie til å bo alene i et nytt land uten støtte fra familien kan utløse psykiske plager. For mange er det skambelagt å søke hjelp for psykiske helseplager.

Konsekvens

Vellykket integrering er avgjørende for deltakelse og fungering i samfunnslivet. Når det gjelder barn vil manglende integrering kunne føre til ekskludering på den sosiale arena både nå og senere i livet.

7 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

7.1 Turstier og løyper

Status

Modums befolkning har et stort antall turstier og løyper i nærmiljøet. Mange stier er godt ryddet og skiltet og enkelte er tilrettelagt for rullestolbrukere. På Furumo er turveien lyssatt.

Trening i bratt terreng er blitt populært. Dokkaløypa, stier til Glomsrudkollen og Bjørndalskollen, Rosenmyr og Ole Einars trimløype blir mye brukt. Mye brukt blir også trappene i Vikersundbakken. Holleia, Øståsen og Gruveåsen har blåmerka stier tilrettelagt av turistforeningen, og i tillegg mange stier som er i bruk av turgåere som gjerne kombinerer turen med jakt og fiske og/eller bærplukking.

Kulturstier med plakater som forteller en historie om området er etablert i Vikersund, på Furumo og på Gruveåsen. I tillegg er det satt opp opplysningsplakater ved enkelte av krigsminnene i turområdene.

I bygda er det skiløyper som kan nås fra alle skoler og i tillegg kjøres det skiløyper med skuter fra alle barnehagene. Idrettslagene har lysløyper og noen dagslysløyper i tillegg. Modum Bad kjører egne løyper. Holleia og Øståsen er kommunens store utfartsområder med oppkjørte skiløyper.

Tilbud	Km
Skiltete eller planlagt skiltete stier	242
Turistforeningens stier	98
Preparerte løyper i bygda	48
Lysløyper, 6 stk	21
Preparerte løyper i Holleia og på Øståsen	120

Innbyggerundersøkelsen i 2014⁸ ga følgende resultat for natur, landskap og friluftsliv:

Spørsmål	Snitt Modum 2014	Snitt Norge	Modum 2011
tilrettelegging for friluftsliv?	5,0	4,7	4,8
hvordan kommunen tar vare på naturen og landskapet?	4,5	4,2	4,5
Snitt	4,8	4,5	4,7

Månedens poster og turorienteringen i sommerhalvåret har eksistert i en årrekke og Søndagens skitur har vært arrangert de siste tre årene og er i år utvidet til å gjelde hele året og kommunene Eiker, Sigdal, Krødsherad og Modum. De mange turbøkene som er utplassert ved turmål er nok et insitament til å komme ut. DNT Drammen og Frisklivssentralens «Ut på tur i Modum» og «Kul-turen» går på hverdager og er et viktig tilbud til pensjonister og andre som har fri på dagtid.

⁸ Innbyggerundersøkelsen 2014, skala 1-6, hvor 6 gir høyest score

Tilbud	Deltakere i året
Månedens poster	140 brukere pr sesong
Turorientering	178 brukere pr sesong
Søndagens skiturer	344 brukere pr sesong (6 til 12 organiserte turer)
Turpostkasser	23367 underskrifter i 11 bøker
Ut på tur i Modum	53,6 brukere i gj.snitt pr tur, 53 turer pr år
Kul-turen	30 brukere i gj.snitt pr. tur, 12 turer pr år

Årsaksforhold

«Den skal tidlig krøkes.....» tilrettelegging for at barn i skole og barnehage kan komme ut i naturen langs stier og løyper er viktig. Tilrettelegging for søndagsturene for familiene er også viktig. I tillegg til tilrettelegging er det viktig at mulighetene til å være aktive er godt kjent. I Modum er en rekke stier presentert på www.ut.no og på www.skisporet.no kan man til en hver tid se når løypene er kjørt opp. Kommunikasjon med brukerne oppnås gjennom kommunens hjemmesider og facebooksider. Turbok om Modum fra 2015 og nytt turkart som kommer i 2016 vil også være inspirasjonskilder for å ta naturen i bruk og være aktiv.

Konsekvens

Modum kommune har lite forskning rundt hvor aktive innbyggerne var før, sammenlignet med nå, men noe kan sees noe i naturen. Da Øya ble tilrettelagt for friluftsliv fra Vikersund sentrum i 1993 var stiene langs Vikerfossen 30 cm brede, nå er stiene over 1 m brede. Det samme ser man langs en rekke andre stier. Før ble løypene på Øståsen og i Holleiea kjørt med skuter, nå er traseene tilrettelagt for preparering med løypemaskin. Det gjør løypene mer tilgjengelige for folk flest, også de som ikke har så store skiferdigheter.

Vår påstand er at stier og løyper i Modum blir mye brukt og at dette gir en rekke positive effekter på folkehelsen. En utfordring er imidlertid at det kan være mange som bruker tilbudene mye, mens det er andre grupper som kun i liten eller ingen grad benytter seg av tilbudene. Mangel på kjennskap til de ulike aktivitetene og mangel på turutstyr kan være årsaker til dette.

7.2 Gang- og sykkelveier

Status

I henhold til Statistisk Sentralbyrås statistikk har Modum kommune ansvar for 21,5 kilometer med gang- og sykkelveier. Med betydelig kommunal medvirkning og økonomisk støtte har i tillegg Veilaget Gamle Hallingdalsvei tilrettelagt 2,5 kilometer med privat gang- og sykkelvei for allmenheten. Stat og Fylkeskommune har ansvaret for 6,5 kilometer med gang- og sykkelveier i Modum. Dette gir tilsammen i overkant av 3 mil med vinterbrøytede og sommervedlikeholdte gang- og sykkelveier i Modum kommune.

Våre tursyklister har i tillegg et enda bredere tilbud i barmarksesongen. Flere av våre turveier er høyst sykkelbare sommerstid. Kommunen har utarbeidet og følger opp arbeidet i henhold til en vedtatt Trafikksikkerhetsplan⁹ med folkehelseperspektiv. Planen har følgende målsettinger og strategier:

- *Det skal være trygt å være myk trafikanter i Modum. Risikoen for å bli drept eller varig skadd i vegtrafikkulykker skal ikke være høyere for en myk trafikanter enn for en billist*
- *Antall syklende og gående i Modum skal være høyere enn landsgjennomsnittet.*

⁹ <http://www.modum.kommune.no/trafikksikkerhet.317703.no.html>

- *Myke trafikanter skal være en synlig og selvfølgelig del av trafikkbildet i Modum*

Strategier:

- *Det skal planlegges sammenhengende gang- og sykkelveier i byer og tettsteder*
- *Kommunene bør definere et hovedtransportsystem for transportsyklister*
- *Det skal i størst mulig grad være separate løsninger for gående og syklende*
- *Drifts- og vedlikeholdsrutiner bør samordnes og vurderes bedret*

Arbeidet er lagt opp i henhold til Syklistenes landsforbunds prinsipper om tur- og transportruter for syklister. Kommunens to distriktssentra, Vikersund og Åmot, er planlagt sammenknyttet med tilgrensende nær- og grendesentra. De ulike tettstedene planlegges sammenknyttet med raske transportruter for jobbsyklisten, og med litt lengre turruter for fritids- og skolesyklisten. Det er et formulert mål å skille gående- og syklende, men dette er ambisiøst for en landkommune som Modum med små tettsteder og meget utpreget bilbasert transport. Det prioriteres derfor hovedsakelig å binde sammen dagens tettsteder med sammenhengende kombinerte gang- og sykkelveier for gående og jobb-, skole- og fritidssyklisten.

Det er ikke kun en kommunal oppgave å bygge gang- og sykkelveier. I den kommunale trafiksikkerhetsplanen er det derfor også foreslått en prioritert utbygging langs riksveier, fylkesveier og sanering av jernbanens planoverganger. Kommunen bidrar også med egen planlegging og egne midler i dette arbeidet. Kommunen har gjennom de senere år bevilget 4 millioner pr. år til gang- og sykkelveier.

Kommunens planlagte og eksisterende helårs transport- og turruter for gående og syklister mellom tettstedene framgår av gjeldende trafiksikkerhetsplan.

Innbyggerundersøkelsen 2014¹⁰ viser følgende resultat for tilrettelegging for fotgjengere og syklister:

Spørsmål	Snitt Modum 2014	Snitt Norge 2014	Snitt Modum 2011
tilrettelegging for fotgjengere?	3,7	3,5	3,3
tilrettelegging for syklister?	3,2	3,2	3,0

Resultatene viser en klar forbedring siden 2011.

Årsaksforhold

Bruken av gang- og sykkelveiene i kommunen må foreløpig baseres på inntrykk og observasjoner. Gang- og sykkelveiene er godt brukt ved skolestart og skoleslutt. Dette gjelder spesielt i sommerhalvåret. Gang- og sykkelveiene er også tidvis i bruk av trimmere og tursyklister på ettermiddagen, kvelden og i finværs helger. Men det er primært tettstedenes fortau som er i bruk av ordinære fotgjengere, og den mer ordinære transportsyklisten er det svært lite å se til.

Konsekvens

Etablering og jevnlig bruk av gang- og sykkelveier er meget sentralt i det forebyggende arbeidet med folkehelse.

¹⁰ Innbyggerundersøkelsen 2014, skala 1-6, hvor 6 gir høyest score

Selv om det er en målsetting at gang- og sykkelveier skal benyttes av hele befolkningen er det likevel det aller viktigste at de unge lærer seg å ta dem i bruk på tidligst mulig forsvarlig tidspunkt, i skole- og fritidssammenheng, og fortrinnsvis fortsetter med dette.

Det er viktig at gang- og sykkelveiene benyttes. Dette vil bli lettere når kommunen nærmer seg hovedmålet om sammenhengende gang- og sykkelveinett mellom tettstedene. Men noe strategisk informasjonsarbeid gjøres, primært i dialog med kommunens barneskoler.

7.3 Kulturtilbud

Status

Kulturetaten i Modum kommune har ansvar for et bredt tilbud til kommunens innbyggere. Besøkstallene viser at Modums befolkning er aktive innenfor kulturfeltet og bruker de tilbud som kommunen legger til rette for. Når man i tillegg vet at nærmere 180 lag/foreninger i Modum gir et allsidig og godt tilbud til innbyggerne, blir utfordringen ofte ikke når, men hva man skal benytte seg av.

Bruksstatistikk 2015 - Kulturetatens driftsansvar i Modum				
Tilbud	Ant. dager åpent	Ant. uker åpent	Ant reg. besøk/ publikum	Grunnlag for tall
Kulturelle spaserstokken			500	Telte deltakere
Kulturelle skolesekk - egen produksjon			1523	Journalført besøksstatistikk
Kulturelle skolesekk - eksternt produksjon			3157	Journalført besøksstatistikk
Ungdomshuset	64	32	5525	Journalført besøksstatistikk
Utekontakten		32	1440	3 kvelder pr uke, 15 i snitt
Modum Bibliotek	250	50	25807	Statistikk fra Buskerud Fylkeskommune
Modum Kino	120	48	9283	Registrert billettsalg
Modum Kulturhus	330	48	16862	Registrert besøk på arrangement
Modumhallen	252	38	78000	Reg. deltakere på skole/trening/kamper
Furumo svømmehall	252	40	79302	Registrert billettsalg
Rockeverksted	76	38	950	25 brukere pr uke
Kulturskolen	190	38	8740	230 elever innmeldt i musikkskolen
Skolerom lag/foreninger	170	38	41650	7 skoler, 35 brukere pr dag, 170 dager
Sum 2015 totalt			272739	
Sum 2015 pr dag (365 dager)			747	
Sum 2014 totalt			235791	
Sum 2014 pr dag (365 dager)			646	

Kostra:

Kostratall for Modum kommune viser at i netto driftsutgifter til kulturtilbud bruker Modum like mye som landsgjennomsnittet (2014) – 2016 kr pr innbygger. I forhold til sammenlignbare kommuner og kommuner i Buskerud bruker Modum kommune mer penger på kultur.

Modum kommune bruker vesentlig mindre enn landsgjennomsnittet, kommunene i Buskerud og sammenlignbare kommuner, til drift og investeringer i idrettsanlegg. Dette har en klar sammenheng med kommunens strategi om ikke å eie eller drifte egne idrettsanlegg, men støtte lag/foreninger som eier/drifter av idrettsanlegg.

Modum kommune bruker vesentlig mer på netto driftsutgifter til naturforvaltning og friluftsliv per innbygger enn landsgjennomsnittet, kommunene i Buskerud og sammenlignbare kommuner. Det har vært et satsingsområde å tilrettelegge for friluftaktivitet og økt tilgjengelighet til skog og mark.

Innbyggerundersøkelsen 2014 ga følgende resultat for kultur og idrett:

Spørsmål	Snitt Modum 2014	Snitt Norge 2014	Modum 2011
kulturtilbudet i kommunen?	4,6	4,3	4,8
muligheten til å delta i idrett?	5,0	4,7	4,9
andre fritidsaktiviteter?	4,6	4,3	4,6
Snitt	4,7	4,4	4,8

Resultatene viser at innbyggerne i Modum er mer fornøyd med tilbudet enn gjennomsnittet for Norge.

Lag og foreninger

Det er et stort mangfold av frivillige lag og foreninger i Modum. Ca180 foreninger er registrert i kommunens foreningsregister. De frivillige organisasjoner skaper viktige møteplasser i fritida. De er bygget opp om ulike formål samtidig som de skaper et interessefellesskap hvor deltakelse og sosialt samvær er en viktig del av fellesskapet.

Det er idrett- og friluftslivsorganisasjonene som ofte ses på som de mest sentrale foreningene i folkehelsearbeidet, og helsegevinster ved fysisk aktivitet er godt dokumentert. Idrettsregistreringen viser at det i 2014 var 5067 registrerte aktive medlemmer i idrettslag i Modum.

Frivilligsentralen

Frivilligsentralen er en møteplass som formidler kontakt mellom mennesker i lokalmiljøet. Frivilligsentralens mål er å samordne den frivillige innsatsen som privatpersoner og organisasjoner i kommunen utfører. Sentralen har utviklet et inkluderende og positivt miljø, og både brukere og frivillige gir uttrykk for at de trives. Brukerne er primært eldre, trygdede og pensjonister.

Ungdomshuset

Ungdomshuset er et tilbud til ungdom i alderen 13 – 18 år som bor eller går på skole i Modum. Ungdomshuset er samlokalisert med Søndre Modum Ungdomsskole og har åpent mandag, onsdag og fredag kveld. Det er gratis å komme inn på ungdomshuset, og prisene på det som selges er lave. På ungdomshuset er det tilbud om aktiviteter som film, bordtennis, biljard, diskotek, playstation, gymsalaktiviteter med mer.

Opplevelseskortet

Kommunestyret vedtok i desember 2013 å innføre Opplevelseskortet i kommunen. Opplevelseskortet skal gi barn og unge fra primært lavinntektsfamilier mulighet til å delta på aktiviteter og kulturelle opplevelser på lik linje med andre. Målet er å bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Kortet gis til 30 barn og unge i aldersgruppen to til atten år. Kortet gir brukeren fem gratisbesøk ved hvert besøkssted/aktivitetstilbud. Kortinnehaveren kan ta med seg en ledsager som også får gratis inngang. Brukeren vil ved utlevering av kortet få en brosjyre hvor besøksstedene/aktivitetstilbudet gis en kort intro med kontaktinfo, åpningstider og eventuelle betingelser. Opplevelseskortet er gyldig for ett år ad gangen.

Kino og kulturhus

Modum kulturhus og kino ble åpnet 1. des. 1991 og er et kommunalt eid og drevet kulturhus. Kulturhuset er først og fremst en møteplass med ett allsidig program med nasjonale og lokale artister og med et aktivt publikum, i tillegg til møter og øvelser. Kulturskole og bibliotek er også i samme bygning så det er en møteplass på tvers av generasjoner.

Modum bibliotek

Biblioteket er en uavhengig og gratis møteplass for alle innbyggere og tilreisende til kommunen. Møteplassfunksjonen i biblioteket har en annen sosial profil enn bibliotekbruk generelt og har et potensial til å utvikle fellesskap på tvers av sosiale, økonomiske og etniske forskjeller.

Modum kulturskole

Modum kulturskole tilbyr undervisning i dans og musikk. Hver uke får 230 elever, omtrent 15 % av alle elever i grunnskolen, undervisning i 13 ulike disipliner på 6 opplæringssteder i kommunen. Kulturskolen har rockeband, storband og vokalgrupper og kulturskolen samarbeider med kommunens skolekorps. Landsgjennomsnittet for kulturskoledeltakelse ligger på 13 %.

Furumo svømmehall

Furumo svømmehall er en viktig sosial møteplass. Svømmehallen har god tilgjengelighet og er åpen for alle alltid, fra tidlig morgen til kveld, sju dager i uka, så godt som hele året. Tilbudet benyttes av personer i alle aldre og livsfaser. Flere generasjoner kan være i aktivitet samtidig, sammen eller hver for seg. Det er godt tilrettelagt for pauser og prat, og det er rom for å benytte svømmehallen som arena for planlagte treff, en kan velge å være sosial med andre badegjester eller en kan velge å være for seg selv.

Årsaksforhold

I Modum er det mange gode muligheter for å drive med kulturaktiviteter gjennom organiserte og tilrettelagte aktivitetstilbud. Aktivitetstilbudet er stort, men det er grupper og enkeltpersoner som av ulike årsaker ikke deltar. Mangel på utstyr kan være et hinder for å drive aktivitet. Barn og voksne i familier med relativt svak økonomi kan også bli utestengt fra å drive aktivitet på grunn av dette.

Modum kommune gir økonomisk og praktisk bistand til lag og foreninger og deres anlegg og tilbyr gratis eller rimelige møtelokaler, trenings- og kamparenaer til de som ikke har egne anlegg. Dette gjør det lettere for lag og foreninger å holde aktiviteter i gang, noe som igjen kan fremme et høyt aktivitetsnivå.

Ungdomsfrafallet i idretten er en utfordring, men selv om mange slutter med organisert idrett er det mange som fortsatt er fysisk aktive. Mange unge søker bort fra idrettslaget de vokste opp i og til aktiviteter som er mer egenstyrt hvor de selv kan utvikle seg i et aktivitetsmiljø sammen med venner og uten voksnes organisering. Ungdom er opptatt av nye trender og aktiviteter hvor fart og spenning utgjør en vesentlig del. I Modum er det få arenaer for dette.

Samlokalisering av kino, kulturhus, bibliotek og kulturskole gir effekt knyttet til kulturdeltagelse og kulturopplevelse. Når et av tilbudene besøkes vil det være naturlig og også oppsøke flere av tilbudene. Det er viktig med god samhandling mellom virksomhetene for å synliggjøre tilbudet og tenke helhetlig i hva som tilbys av aktiviteter og opplevelser for alle aldersgrupper

Ulike forestillinger og målgrupper gjør at Modum kulturhus og kino trekker ulike aldersgrupper til seg. Det samarbeides med mange lokale aktører, enten de har egne forestillinger, eller trekkes inn i eksterne produksjoner. Mange lokale opptrer i kulturhuset, alt fra barnehagebarn og kulturskoleelever til lokalrevy, lokale musiker og pensjonisttreff. Det oppleves som en stor verdi og ha blanding av nasjonalt og lokalt, profesjonelle og amatører som opptrer i kulturhuset. Kulturhusets oppgave er å tilrettelegge for optimale møter. I tillegg kan kulturhuset være medspiller i mange produksjoner fordi ansatte har kompetanse på flere områder innenfor produksjon.

Forskning viser at biblioteket brukes på tvers av sosial, etnisk, kulturell og aldersmessig tilhørighet. Bibliotekbrukere møter mangfoldet i lokalsamfunnet på biblioteket og folk som er annerledes enn en selv. Jo mer flerkulturelt og komplekst samfunnet blir, i større grad blir det behov for arenaer der man kan møtes og eksponeres for ulike verdier, kulturer og interesser. Her kan biblioteket være pådriver for å skape nye arenaer. Slike arenaer oppstår ikke uten videre spontant.

Kulturskolen er en aktiv arena for sosialt samvær i tillegg til å være en skole for undervisning innen ulike kulturelle uttrykk. Kunst og kultur er en del av vår kulturarv og vårt samfunn, og det å være elev i kulturskolen gir grunnlag for deltakelse i andre typer aktiviteter utover kulturskolens egne. Det gir mulighet til nye venner i kulturskolen og kjennskap til og deltakelse i det frivillige kulturlivet i kommunen (kor, korps, teater etc.). Elevene får tilbud om spilleoppdrag og mulighet til å delta i forestillinger og konserter.

Furumo svømmehall er ikke bare et fritidstilbud/et sted for rekreasjon. Skoler og barnehager benytter svømmehallen for barn med ekstra utfordringer, både fysisk, faglig og/eller sosialt. Mange institusjoner kommer til svømmehallen med brukere med ulike funksjonsnedsettelse og institusjoner innen rus og psykiatri bruker svømmehallen. Tilbudet i svømmehallen inngår også i tilbudet for de som har frisklivsresept. Det foregår også trening i regi av svømmeklubben og ulike kurs knyttet til bad/svømming for voksne og barn

Konsekvens

Deltagelse i kulturaktiviteter kan gi sosial støtte, bidra til sosialt nettverk og gi helsegevinst. Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (2011)¹¹ dokumenterer at det er en positiv sammenheng mellom deltakelse i kulturaktiviteter og helse. Begrepet kulturaktivitet inkluderer i undersøkelsen blant annet deltakelse i organisasjonslivet. I undersøkelsen blir respondentene blant annet spurt om man er tilskuer eller deltaker i ulike kulturaktiviteter. Å delta på møter i en organisasjon, synge i kor eller spille musikk, er eksempler på aktivitetene som dekkes av undersøkelsen. Resultatene viser at aktivitet i kulturlivet og god helse henger sammen - enten man er deltaker eller tilskuer. De aktive er også i gjennomsnitt mer tilfreds med livssituasjonen sin.

Modum kulturhus har opplevd økende antall personer som skal ha 1 billett, de møter alltid noen kjente. Dette er en viktig tilbakemelding om at terskelen for å gå ut alene er liten, og en bekreftelse på at kulturhuset fungerer som en møteplass. Å ha denne type lokale møteplasser med så lav terskel at man tør å gå alene er viktig. I tillegg er det viktig for familier med små barn og med eldre, som ikke nødvendigvis kan reise langt for å oppsøke kulturtilbud, at det finnes noe som er lokalt og som holder et godt kunstnerisk nivå. Mange lokale aktører får også prøvd seg på scenen, hvor de blir møtt av lokalt publikum. Det er kanskje de aller viktigste møtene i kulturhuset.

En utfordring for kulturhuset er at det kan være mange som bruker tilbudene mye, mens det er andre grupper som kun i liten eller ingen grad benytter seg av tilbudene. Mangel på kjennskap til ulike tilbudene samt kostnader kan være årsaker til dette.

I biblioteket blir ikke folk kategorisert etter yrke eller som arbeidsledig, pasient eller klient – de er alle bibliotekbrukere. Denne kvaliteten ved biblioteket bidrar til å inkludere flere sosiale grupper og til å motarbeide at folk i en vanskelig livssituasjon blir marginalisert. Biblioteket

¹¹ [Helseundersøkelsen i Nord Trøndelag 2011](#)

blir brukt av folk fra alle samfunnslag. Generell bibliotekbruk øker med høyere utdanning, mens møteplassfunksjonen har en annen sosio-økonomisk profil.

Kulturskolens elever deltar i felles aktiviteter sammen med andre barn og unge. Dette gir kulturskoleelevene flere møtepunkter og en større bredde i vennekretsen enn uten kulturskolens tilbud. Å være inkludert og en nødvendig brikke i en samspills - og samdanssituasjon vil gi mestringfølelse utover det rent å spille/danse. Å nå ut til flest mulig elever vil følgelig være avgjørende for kulturskolens videre utvikling i Modum.

En prosjektrapport fra Agderforskning¹², Inkluderende kulturskole, viser at flertallet kulturskoleelever kommer fra hjem med høyt utdannede foresatte og at ikke-brukere i liten grad kjenner til kulturskoletilbudet.

I Furumo svømmehall er det ikke tilbud for grupper som krever lukkede aktiviteter, dette gjelder for eksempel spesialtrening for reumatikere og slagpasienter og svømmeopplæring for innvandrerkvinner. I Furumo svømmehall er det «alltid åpent for alle».

Antall badegjester er nok lavere enn det kunne vært for disse gruppene. Her er det gjort en avveining mellom ulike brukerinteresser, og konklusjonen er at fordelene med å ha oppe for alle, er større enn ulempen dette medfører for de aktuelle gruppene. Ingen får reservert egen badetid på bakgrunn av religion eller diagnose, men alle kan besøke svømmehallen når som helst, uavhengig av religion og diagnose. Det er i dag noen muligheter for å tilby spesialtilpassede opplegg for de som har behov, ved å leie bassengtid ved Vikersund kurbad.

Selv om svømmehallen har lave priser i forhold til sammenliknbare anlegg, ekskluderer nok likevel pris på billetter en del potensielle badegjester.

7.4 Drikkevann

Status

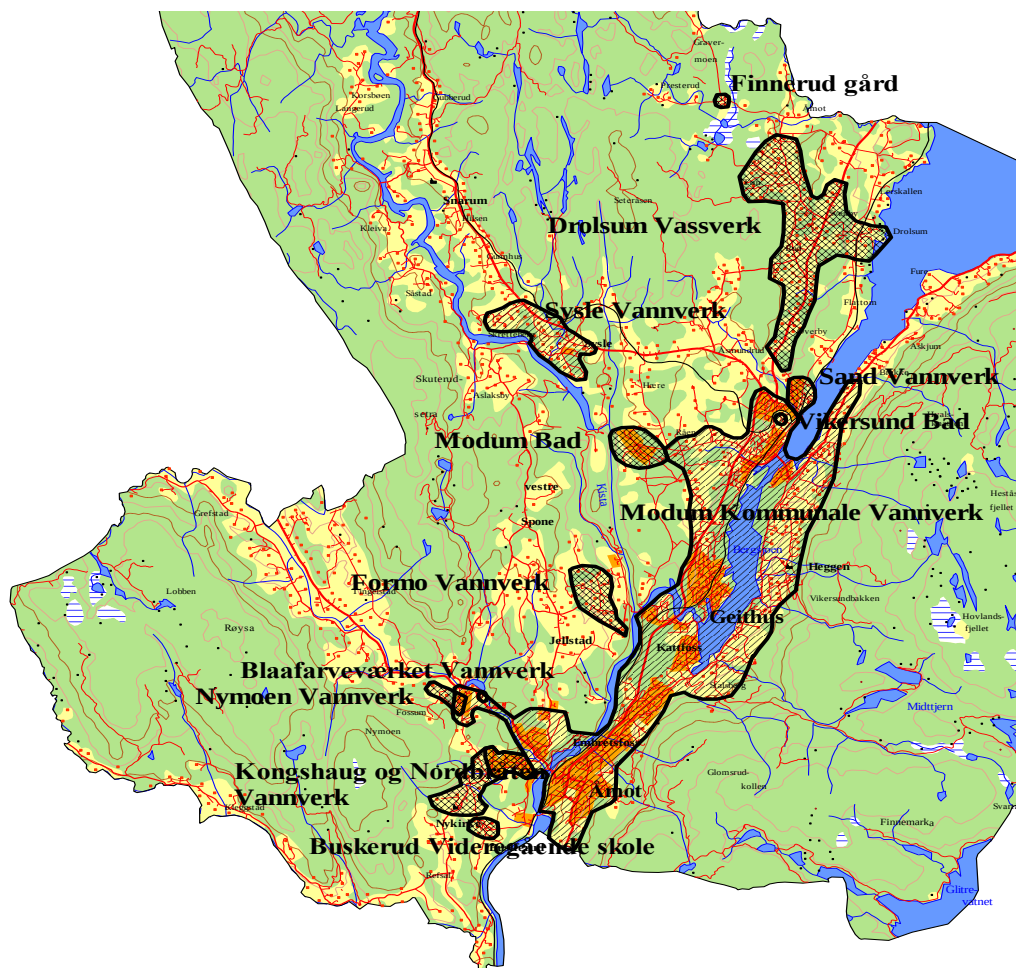
Modum kommune forsyner 75 % av befolkningen med godt drikkevann. 85 % av befolkningen er forsynt med kommunalt vann eller fra de største fellesvannverkene under Mattilsynets tilsynsmyndighet. I henhold til nasjonal drikkevannsforskrift har Mattilsynet kun ansvar for drikkevannsforsyningen for vannverk som har 20 abonnenter eller mer. For mindre vannverk enn dette er det vannverkseier som har ansvaret.

Modum kommune har 9 større vannverk. De to største vannverkene, Sysle og Modum kommunale vannverk er offentlige, de resterende er private vannverk. Alle er godkjent i h.h.t. Drikkevannsforskriften. Vannverkernes forsyningsområder er vist på kartet under. De opprinnelige private vannverkene for institusjonene Buskerud skole, Vikersund bad og Modum bad er nylig overtatt av Modum kommunale vannverk. Kongshaug og Nordbråtan vannverk, med 120 abonnenter, tas over i 2016.

Sysle, forsyner om lag 250 personer på Sysle. Dette er et grunnvanns vannverk. Nytt vannbehandlingsanlegg ble satt i drift i november 2007. Vannverkets betjeningsområde, primært på østsiden av Snarumselva, er vist på kartet. Vannprøver hos abonnent viser ingen farlige bakterier eller mikroorganismer og meget god vannkvalitet.

¹² [Agderforskning 5/2012 Inkluderende kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene. Bjørnsen 2012](#)

Modum kommunale vannverk er kommunens største vannverk, og behandler om lag 1,4 mill m³ vann pr. år til forsyning av ca. 10 000 personer. Vannkilder for dette vannverket er Urvann og Damtjern/Midttjern beliggende på Øståsen. Disse kildene har meget god vannkvalitet. Inntaksdybde er henholdsvis 20 og 12 meter. Desinfeksjon foregår ved hjelp av klorgass. Vannverket betjener tre fjerdedeler av Modums befolkning. Heller ikke her var det påvist farlige bakterier eller mikroorganismer hos abonnent, og vannkvaliteten er karakterisert å være meget god. Vannverket har ikke godkjent reservevannkilde. Det arbeides for tiden med etablering av Tyrifjorden som reservevannkilde for Modum kommunale vannverk.

Forsyningsområdene til offentlige vannverk er markert med skråskravur, for private fellesvannverk med kvadratskravur på figuren.

Cirka 1200 abonnenter betjenes av kommunens sju større private fellesvannverk. Øvrige innbyggere, i underkant av 3000 er betjent med egen borebrønn eller av mindre fellesanlegg for drikkevann.

Mer detaljerte opplysninger om kommunens vannforsyning og vannkvalitet er å finne på Godt Vann Drammen¹³ sine nettsider.

Innbyggerundersøkelsen 2014 viser følgende resultat for drikkevann:

¹³ <http://www.godtvann.no/filarkiv/File/Vannkvalitet/kart.htm>

Spørsmål	Snitt Modum 2014	Snitt Norge 2014	Snitt Modum 2011
kvaliteten på drikkevannet?	5,1	5,2	4,9

Folkehelsebarometeret for 2016 gir en score på 94 % på god drikkevannskvalitet. Dette er et godt resultat, til sammenlikning har fylket 91 % og landsgjennomsnittet er 92 %.

Årsaksforhold

Modum kommune har tradisjonelt hatt god offentlig drikkevannsforsyning.

Konsekvens

En satsning på en fortsatt god drikkevannsforsyning er viktig for god folkehelse. Drikkevannsforsyning av tilstrekkelig kvalitet må anses å være et av de aller mest grunnleggende behov innen helse. Kommunen er beredt til utfordringen å ta inn nye abonnenter og private fellesvannverk i den kommunale drikkevannsforsyningen. En hovedutfordring for både private fellesvannverk og de kommunale vannverkene er fornyelsen av et til dels gammelt forsyningsnett. Det er også behov for flere høydebasseng for å sikre vannforsyningen i kommunen.

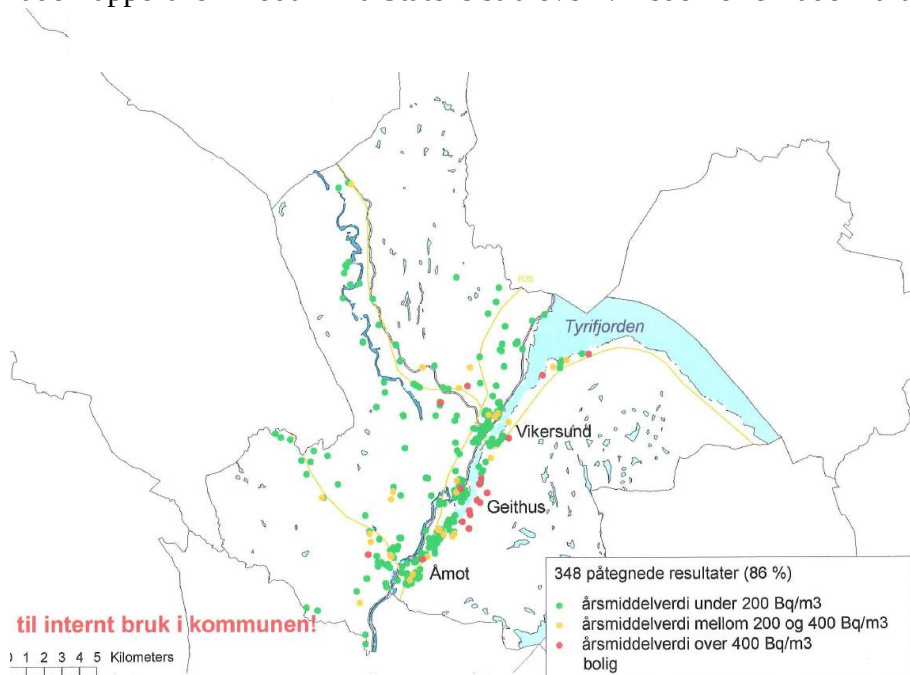
7.5 Radon

Status

Modum kommune har gjennomført kartlegging av radonkonsentrasjon i et utvalg av husstander, samt alle kommunens formålsbygg. Det er registrert høye radonkonsentrasjoner i områdene øst for Bergsjø/Tyrifjorden på strekningen Sønsteby-Askerud, samt noen spredte funn utenom dette området. Kommunen har foretatt radonsaneringstiltak i egne bygg der det har vært behov for dette.

Det er ikke påvist overhyppighet av sykdom som kan relateres til forhøyet radonkonsentrasjon i noen del av bygda

Fareområdene for radon er vist som hensynssone i kommuneplanen. Det henvises ellers til radonrapport for Modum fra Statens strålevern. Nedenfor er radonkart for Modum.

Forekomst av radon i utvalgte husstander i Modum (2001)

Tiltak for å forebygge helsefare fra radon i hus er konkret nedfelt i byggeteknisk forskrift, Tek 10. Arbeidstilsynet har fastsatt grenseverdier for radonkonsentrasjoner på arbeidsplasser (gruver m.m.). Videre er det tatt inn bestemmelser om håndtering av radonholdige masser i forurensningsforskriften. Fra kommunens side er informasjon om lokale radonforhold og henvisning til fagmyndighetene (statens strålevern, arbeidstilsynet m.fl.) vårt viktigste tiltak.

Årsaksforhold

De høye radonkonsentrasjonene i bygninger i Modum er sterkt knyttet til forekomsten av alunskifer. Denne bergarten finnes i et belte øst for hovedvassdraget gjennom bygda i litt varierende høydelag.

Konsekvens

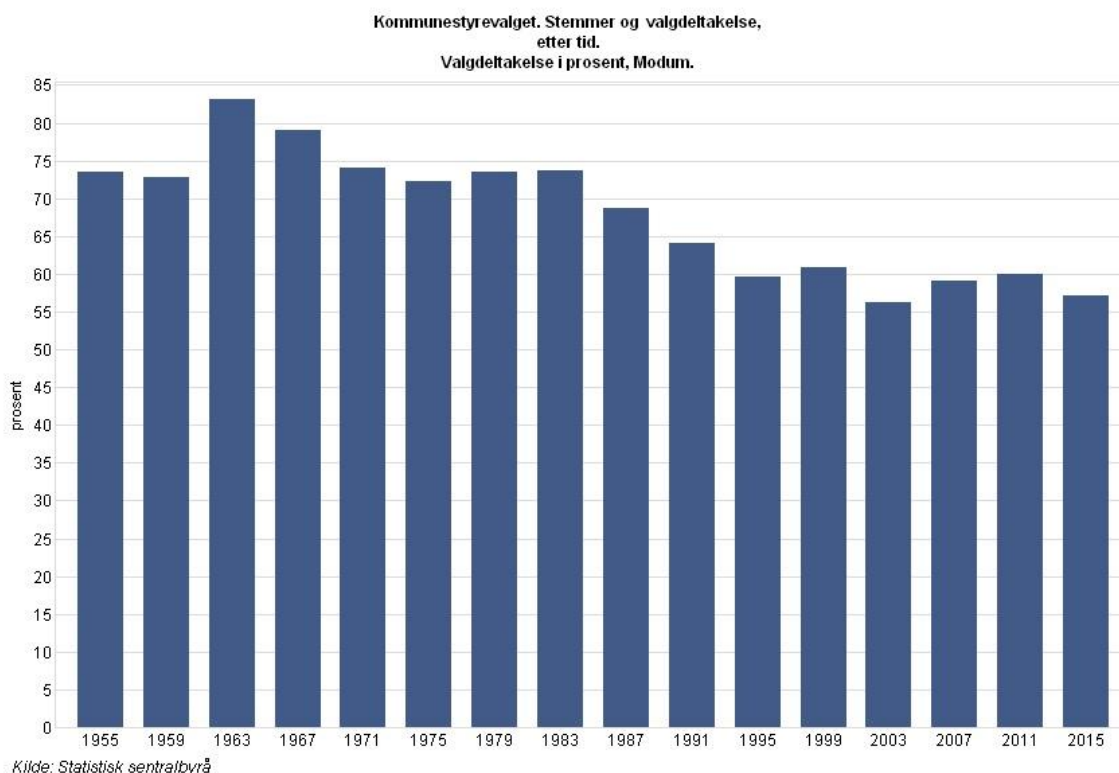
Radon er den nest vanligste årsaken til lungekreft i Norge (etter røyking), men det er ikke påvist noen overhyppighet av lungekrefttilfeller i Modum. I de seinere årene har det imidlertid vært stor oppmerksomhet rundt problemstillingen, og det er en del eksempler på at pågående firmaer markedsfører sine radontjenester gjennom å spre frykt. Dette har skapt en del reaksjoner og engstelse, og kan ha påvirket enkeltes livskvalitet og helsetilstand. Det er imidlertid ikke holdepunkter for å kunne si at radon har stor effekt på folkehelsen i Modum.

Utover det helsemessige medfører radon i grunnen at det blir kostbart å bygge i de mest utsatte områdene. Nye bygg skal prosjekteres og utføres med radonforebyggende tiltak slik at innstrømming av radon fra grunn begrenses. Videre er radonholdige masser underlagt særlige bestemmelser som utløser behov for tiltak som kan være kostbare ved deponering.

7.6 Valgdeltakelse

Status

En rekke sosiale faktorer har betydning for helsen. Valgdeltakelse er én indikator og er fra 2016 også en indikator på folkehelsebarometeret.

Tabell nr 09475

Valgdeltakelsen i Modum ved kommunestyrevalget i 2015 var 57 %, mens landsgjennomsnittet var 60 %. Figuren viser at det kun var i 2003 at Modum har hatt en lavere valgdeltakelse enn ved årets valg.

For Stortingsvalget 2013 var valgdeltakelsen i Modum 75,3 %, mens landsgjennomsnittet var 78,2 %. Her var det imidlertid en oppgang fra forrige valg da Modum i 2009 hadde 72,8 %. Norge ligger midt i sjiktet i valgdeltakelse i europeisk sammenheng.

Årsaksforhold

Valgdeltakelsen kan si noe om samfunnsengasjementet i kommunen.

Konsekvens

Dersom det er lite samfunnsengasjement blant innbyggerne kan det gjøre det vanskeligere for kommunen å jobbe med innbyggerinvolvering og frivillighet.

8 Skader og ulykker

Status skader behandlet på sykehus

I henhold til statistikken som fremkommer i folkehelsebarometeret, ligger Modum litt gunstigere an hva angår skader behandlet på sykehus sammenliknet med landsgjennomsnittet. Dette er målt ved å registrere personskader som er blitt behandlet i sykehus, og omfatter således ikke skader som bare er registrert hos fastlege, legevakt eller politi. Det er ikke skilt ut om dette for eksempel er hjemmeskade, yrkesskade, idrettsskade eller trafikkskade, det er heller ikke skilt ut for menn eller kvinner og heller ikke i henhold til yrke eller om skaden hadde dødelig utgang.

Beregnet antall i Modum i 2015 er ca. 162 personer behandlet på sykehus for skader og i 2013 ca. 169.

År	Modum	Buskerud	Landet
2013 pr. 1000 innbyggere	13	12	12
2014 pr. 1000 innbyggere	11	11	13
2015 pr. 1000 innbyggere	12	11	13
2016 pr. 1000 innbyggere	11,4	11,1	12,8

I 2014 ble det registrert 2 dødsfall som skyldtes ulykke, men for de første 9 månedene i 2015 var det ingen.

Status trafikkulykker

I Modum ble det i 2014 registrert 9 meldte trafikkulykker, med 10 lettere skadede personer, 2 hardt skadede og ingen drepte. Antallet registrerte trafikkulykker i Modum har holdt seg noenlunde konstant de siste årene og med nedgang over en lengre periode. Antall trafikkulykker i Modum anses å være beskjedent. Det bemerkes allikevel at dette kun er meldte trafikkulykker. Trafikkulykker uten personskade er ikke meldepliktig.

Status arbeidsulykker

Nasjonal statistikk (dessverre var kommunestatistikk ikke tilgjengelig):

Bransje	Arbeidsulykker/1000 sysselsatte og >3 dagers sykefravær	Antall arbeidsulykker med dødelig utfall
Elektrisitet, vann,	6,7	0

renovasjon		
Bygg/anlegg	6,6	11
Industri	6,3	6
Transport, lager	6,1	12
Jord-skog og fiske	5,8	22
Alle næringer	4,8	61

Kilde: Statistisk Sentralbyrå for året 2014

Det er betydelig forskjell mellom bransjene når det gjelder alvorlighetsgrad av arbeidsulykker på nasjonalt plan. Personer som arbeider innenfor strøm, vann og renovasjon har flest arbeidsskader som medfører mer enn 3 dagers sykefravær, mens det i 2014 ikke var registrert noen arbeidsulykker med dødelig utgang. De farligste bransjene er bygg og anlegg, og transport, men den helt klart farligste arbeidsplass med mer enn 1/3 av alle arbeidsulykker med dødelig utfall, er innenfor landbruk, skogbruk og fiske. Modum, som innlandskommune har mye landbruk og skogbruk. Statistikk over antall ulykker i Modum har ikke vært tilgjengelig, men problemet anses å være stort og i tråd med nasjonale tall for forekomst.

Årsaksforhold skader og ulykker

Variasjon i antallet skader behandlet på sykehus fra år til år tilskrives tilfeldig variasjon og ikke som et direkte resultat av eventuelle ulykkesforebyggende tiltak. Men tilbud om helsesamtaler for alle 75 åringer og Mestringsenhetens fokus på målrettet arbeid for trygghet og selvstendighet i hjemmet er viktige forebyggende faktorer for å hindre skader.

Når man undersøker årsaksforhold omkring trafikkulykker i landet, har det viste seg at i minst 1 av 3 ulykker er det forhold ved veien som er årsak eller medvirkende årsak til ulykken. Godt veivedlikehold er nødvendig både sommer og vinter. I tillegg er det viktig med samme utgangspunkt å sørge for trygge ferdselsveier for fotgjengere og syklister.

Konsekvens skader og ulykker

Alvorlige ulykker er alltid tragisk, særlig sett hen til det menneskelige aspektet. Ofte vil det også kunne føre til betydelige utgifter for kommunen.

9 Helserelatert atferd

9.1 Fysisk aktivitetsnivå

Status

Nasjonale studier viser at fysisk aktivitetsnivå synker jevnt fra 6 års alderen til 20-årene. Barn med foreldre med høyere utdanning har et høyere aktivitetsnivå sammenlignet med barn med foreldre med en lavere utdanning^[1]. Rundt 20 prosent av elevene på ungdomstrinnet i Modum oppgir at de ikke er fysisk aktive minst en gang i uken. 58 prosent er aktive i fritidsorganisasjoner, dette er færre enn for landet for øvrig. 26 prosent oppgir at de er ute om kvelden sammen med venner. Dette er betydelig lavere enn landet for øvrig. 22 prosent oppgir at de har vært eller er ganske eller veldig mye plaget av ensomhet.

Nasjonale tall^[2] viser at en av tre voksne oppfyller minimumsanbefalinger for fysisk aktivitet. Eldre fra 67 år har et noe lavere aktivitetsnivå. Voksne med minst 4 års høgskole- eller

^[1] Kilde: Fysisk aktivitet blant barn og ungdom – Resultater fra en kartlegging av 9- og 15-åringer i 2005–2006 IS 1533. Helsedirektoratet.

^[2] Fysisk aktivitet og sedatid blant voksne og eldre i Norge. Nasjonal kartlegging 2014 – 2015.

universitetsutdanning har et høyere gjennomsnittlig aktivitetsnivå enn personer med grunnskoleutdanning som høyeste utdanning.

Årsaksforhold

Modum har et bredt spekter av frivillige organisasjoner og tilbud til barn og unge. Samtidig er det over 40 prosent av de unge som oppgir at de ikke deltar i organisert aktivitet.

Ungdomshuset er en uformell møteplass for ungdom, der både aktive brukere av foreningslivet og ungdommer som ikke er aktive i foreningslivet møtes. Det er også flere åpne idrettsanlegg og områder som er tilrettelagt for uteaktivitet i Modum. Andelen unge som er ute om kvelden i Modum er imidlertid betydelig lavere enn landet for øvrig.

Konsekvens

Det er grundig dokumentert at fysisk aktivitet styrker fysisk og psykisk helse og kan forebygge en rekke sykdommer. Fysisk aktivitet kan være arena for opplevelse av sosial støtte, som er en viktig faktor for helse og en av de viktigste beskyttelsesfaktorer mot å utvikle psykiske lidelser. Gode vaner legges tidlig i livet. Det er viktig å tilrettelegge slik at det er enklere for flere å ta helsemessig gode valg. Det er sannsynlig at nedgangen i aktivitetsnivå blant eldre også gjelder for Modum. Det er viktig å være oppmerksom på denne utviklingen som må sees i sammenheng med demografisk utvikling.

9.2 Kosthold

Status

En landsomfattende kostholdsundersøkelse¹⁴ viser at 15 prosent av den voksne befolkningen får i seg anbefalt mengde grønnsaker, vel 20 prosent spiser anbefalt mengde fet fisk og 25 prosent anbefalt mengde fullkorn. Det drikkes i gjennomsnitt 60 liter sukret brus årlig og forbruket av godteri er 14 kilo per år. For eldre kan underernæring være et problem. Tall fra Modum viser at fem prosent av elevene på ungdomstrinnet oppgir at de spiser middag alene hver dag. 10 prosent opplever sjelden eller aldri måltidene hjemme som hyggelig.

Overvekt og fedme øker sterkt i den norske befolkningen. 17-22 prosent av åtte- og niåringene i Norge var overvektige i 2010. Det er ingen grunn til å anta at situasjonen er annerledes i Modum.

Årsaksforhold

Økt inntak av brus og godterier er en viktig årsak til overvekt. Personer med lang utdanning har et kosthold som er bedre for helsen enn personer med kortere utdanning. Ikke-røykerne har et høyere inntak av frukt, bær og grønnsaker, enn de som røykte daglig¹⁵

Konsekvens

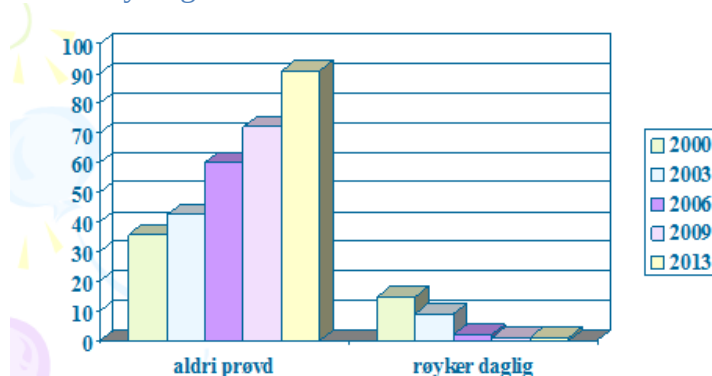
I møte med de nye helseutfordringene og folkesykdommene er det viktig med kunnskap om ernæring. Det er særlig viktig å bidra til at barn og unge har et variert og sunt kosthold, siden det viser seg at vanene som etableres i ung alder vil gi grunnlaget for kostvaner senere i livet. Flere studier viser at ren kunnskapsopplysning ikke er nok for å endre folks matvaner. Det er behov for målrettede tiltak for å forebygge sykdom og bidra til utjevne sosiale helseforskjeller.

¹⁴ Norkost3 2012 Helsedirektoratet.

¹⁵ Norkost3 2012. Helsedirektoratet.

9.3 Tobakksbruk

Status røyking

Tabell viser andel elever i ungdomsskolen i Modum som røyker¹⁶.

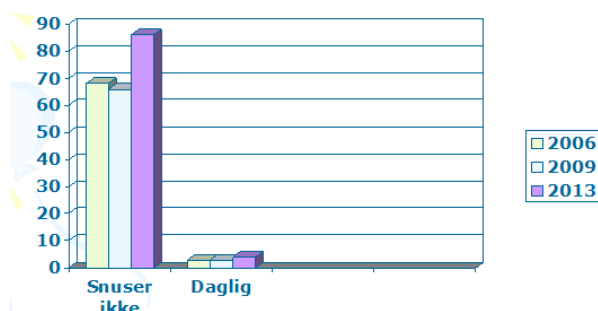
Tabellen viser at 91 % av elevene på ungdomsskolen i Modum aldri har røykt. Tilsvarende gjelder for 70 % av elevene på videregående skole. På ungdomsskolen røyker 2 % minst ukentlig, dette er 2 % poeng færre enn landsgjennomsnittet. En del av ungdommene har personer i nære omgivelser som røyker.

Folkehelseprofil fra 2016 viser at det er en positiv utvikling når det gjelder antall kvinner som oppga at de røykte i begynnelsen av svangerskapet.

År	Norge % av befolkning	Buskerud	Modum
2013	20	19	24
2014	15	14	19
2015	14	13	18
2016	10	10	15

Tabellen viser prosent av kvinner som oppgav at de røykte i begynnelsen av svangerskapet i prosent av alle fødende med røykeopplysninger.

Status snus

Tabell viser snusbruk i ungdomsskolen Modum 2006, 2009 og 2013¹⁷.

Det er flere ungdommer som snuser enn som røyker. Tallene fra Modum samsvarer med nasjonale tall.

¹⁶ Ung i Modum 2013. Kompetansenter rus – region sør.

¹⁷ Ung i Modum. 2013

Årsaksforhold tobakksbruk

Selv om antall røykere er betydelig redusert de senere årene, er allikevel den totale nikotinmengde som brukes uforandret. Dette fordi det har vært en betydelig dreining fra sigaretter til snus, og det er den sterkeste snusen som brukes mest. I tillegg får man en betydelig mengde nikotin i seg også ved bruk av e-sigaretter.

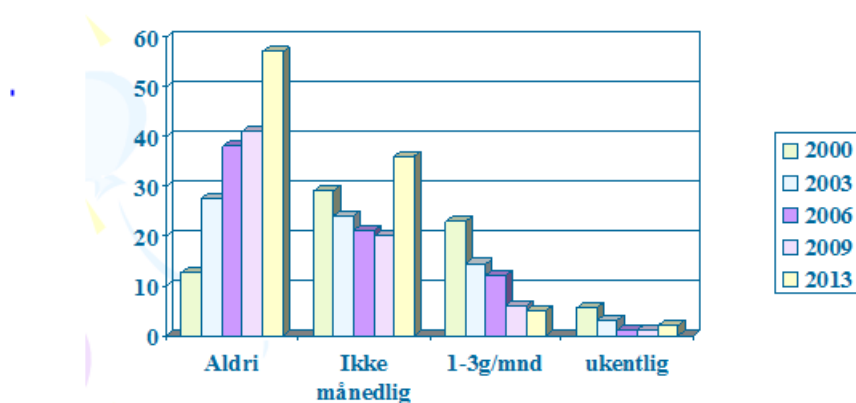
Konsekvens tobakksbruk

Negative helsekonsekvenser av tobakksbruk er grundig dokumentert. Det er behov for opplysningsarbeid og tilbud om hjelp til snus- og røykeslutt. Redusert tobakksbruk vil gi helsegevinst for den enkelte og en stor samfunnsøkonomisk gevinst. Når det gjelder ungdom er det spesielt viktig med tiltak for å redusere snusbruk.

Nedgangen i antall kvinner som røykte i svangerskapet viser at kampanjer ser ut til å virke, og at man kan forvente en betydelig nedgang i antall røykerrelaterte krefttilfeller, noe som omfatter svært mange ulike kreftformer i tillegg til lungekreft.

9.4 Rusmiddelbruk

Status alkohol og narkotika

Tabell viser hvor ofte elever i ungdomsskolen i Modum drikker alkohol¹⁸.

På landsbasis er andelen unge som oppgir at de har drukket seg full ofte, halvert siden 2002. Tall fra Modum viser at det er langt flere unge som svarer at de ikke får lov å drikke av foreldrene sine som aldri har smakt alkohol. Nedgangen i andelen som drikker seg full er størst blant unge i gruppen med høy sosioøkonomisk status. Tall fra Modum viser at 16 % av elevene på ungdomstrinnet har drukket så mye alkohol at de har følt seg beruset de siste seks månedene. Dette er noe høyere enn landet for øvrig. 23 prosent oppgir at de ofte eller av og til har fått alkohol av foreldrene sine.

Nasjonale tall¹⁹ viser at andelen i alderen 67 år eller eldre som drakk alkohol to ganger i uken eller oftere var dobbelt så stor i 2012 som i 1998, både for kvinner og menn. Alkoholforbruket blant voksne har økt med cirka 40 prosent siden 1990-tallet. Menn drikker fortsatt mest, men forbruket øker mest blant kvinner og eldre. Tall fra Modum viser at det er tydelig

¹⁸ Kilde: Ung i Modum 2013.

¹⁹ Nøkkeltall for helse og omsorgssektoren 2015, Helsedirektoratet

sammenheng mellom det å røyke og drikke seg beruset. På samme måte er det sammenheng mellom det å røyke og bruk av hasj/ marihuana.

Når det gjelder narkotiske stoffer svarer 96 prosent av elevene i ungdomsskolen at de aldri har brukt hasj eller marihuana siste 12 måneder. Det er omtrent like mange som oppgir at de kan skaffe marihuana eller hasj i Modum som resten av landet.

Årsaksforhold

Unge som begynner å drikke mye alkohol tidlig er i risiko for å eksperimentere med tyngre rusmidler. Foreldre og venners holdning til og bruk av alkohol er viktig. Barna tar med seg sin forståelse av foreldrenes handlinger om alkohol og andre rusmidler når de selv skal bestemme seg for hva de mener om å drikke eller ruse seg²⁰.

Det er sannsynlig at eldre i Modum følger utviklingen i landet for øvrig når det gjelder alkoholbruk.

Konsekvens

Bruk av alkohol og andre rusmidler er forbundet med en rekke sosiale og helsemessige konsekvenser i form av sykdom, skader, psykiske plager og lidelser. Risikoen for uhelse knyttet til alkoholbruk øker gradvis. Hos storforbrukere er risikoen høy. For enkeltpersoner i «gråsonen-gruppa» er risikoen lavere, men fordi denne gruppen øker, vil det ha betydning for folkehelsen. Dette, kombinert med demografisk utvikling, vil gjøre at flere i fremtiden vil ha et alkoholbruk som kan være negativt for helsen. Det er grunn til å anta at økt alkoholbruk blant eldre vil gi et økt behov for helse- og omsorgstjenester. Oppmerksomhet og tiltak knyttet til å redusere risikofylt alkoholbruk i alle aldersgrupper er viktig i forhold til å redusere risiko for sykdom og uhelse. Når det gjelder unge er fortsatt rusforebyggende arbeid avgjørende. Foreldrene er de viktigste forebyggerne av rusproblemer²¹.

10 Helsetilstand

10.1 Generelt

10.1.1 Helsetjenester

Status

Innbyggerundersøkelsen 2014 ga følgende resultater for helsetjenestene:

Spørsmål til brukere av tjenestene	Snitt Modum 2014	Snitt Norge 2014	Snitt Modum 2011
Hvor fornøyd var du med hjemmehjelpstjenesten?	4,5	4,5	4,1
Hvor fornøyd var du med hjemmesykepleietjenesten?	5,0	4,8	4,8
Hvor fornøyd var du med heldøgns omsorgstjeneste/sykehjem-tjenesten?	4,9	4,5	4,5
Hvor fornøyd var du med fastlegetjenesten?	4,7	4,8	4,8

Resultatene viser høy score og innbyggerne i Modum er mer fornøyd med hjemmehjelpstjenesten, hjemmesykepleien og heldøgns omsorgstjeneste/sykehjemstjeneste enn landsgjennomsnittet. Når det gjelder fastlegetjenesten gir Modums innbyggere en score

²⁰ Nasjonalt kompetansesenter for rus

²¹ www.forebygging.no

på 4,7, men landssnittet er på 4,8. Hjemmetjenestene er geografisk delt i nord og sør og organisert i to virksomheter.

Hjemmerehabiliteringsprosjektet (Mestringsenheten) startet opp 1.9.2013, dette er en tjeneste for hverdagsrehabilitering og psykisk helsearbeid i kommunen og er et supplement til øvrige tjenester for å styrke det forebyggende arbeidet.

I Modum er det fem fastlegekontorer ved utgangen av 2015. Hvert av tettstedene har legekontorer. Det er i alt 12 fastleger i kommunen, hvorav 3 har mye ledig kapasitet på sine lister. Kostratall viser:

	Modum 2013	Modum 2014	Norge 2014 (uten Oslo)
Legeårsverk pr 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	9,3	9,4	10,4
Fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	12,3	11,7	9
Årsverk av fysioterapeuter pr. 10 000 innbyggere. Funksjon 241	8,9	8,9	7,3
Årsverk av kommunale fysioterapeuter pr. 10 000 innbyggere. Funksjon 232, 233	2,2	2,4	3,4
Årsverk av psykiatriske sykepleiere per 10 000 innbyggere (khelse+plo)	2,7	2,5	4,5

Årsaksforhold

God tilgang til helsetjenester er viktig, enten det gjelder fastlege, fysioterapeuter, tannleger, hjemmesykepleie eller andre helsearbeidere. Tradisjonelt har mange av helsetjenestene vært rettet mot behandling, men fokus på forebyggende helsetjenester en økende. En del definerte forebygggingstiltak får refusjon fra HELFO.

Konsekvens

Gode helsetjenester og bruk av dagtilbud medfører at innbyggerne kan bo lenger hjemme i egen bolig.

10.1.2 Institusjonshelsetjenester

Status

	Antall plasser
Modumheimen	78
Frydenberg	18

Tall pr. februar 2016

Modum står foran store endringer innenfor sykehjemstilbudet. Utbyggingen av Modumheimen vil stå ferdig i løpet av 2017. Det vil bli en økning av kapasiteten på 18. plasser. Modumheimen har i alt 5 avdelinger derav to avdelinger for kognitiv svikt, hvor behandlingsprinsippet er aktivitet i hverdagen. Modumheimen har videre en lindrende avdeling, hvor pasienter med terminale sykdommer får plass, ofte for begrenset periode, og hvor personalet har spesiell kompetanse for lindrende behandling.

Kommunens rehabiliteringsavdeling er plassert på Frydenberg. Pasienter som utskrives fra sykehus får plass på Frydenberg for ytterligere opptrening med tanke på å komme hjem. Er det ikke rehabiliteringspotensiale skal personen ha tilbud et annet sted, som oftest på Modumheimen.

Modum har følgende dekningsgrad (Kostra):

	Modum 2013	Modum 2014	Norge 2014, uten Oslo
Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år over	14,2	15,1	18,4
Andel plasser i institusjon og heldøgns bemannet bolig i prosent av bef. 80+	35	35	29

Årsaksforhold

Man forventer at det må skje en gradvis endring av sykehjemsdriften over tid for å ta vare på personer med kognitiv svikt.

Konsekvens

Tilstrekkelig antall institusjonsplasser er viktig, samtidig som god hjemmetjeneste og bruk av dagtilbud medfører at pasienter kan bo lenge hjemme.

10.1.3 Forventet levealder

Status

	Modum		Buskerud		Landet	
År	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
2014	76,9	82,0	77,3	82,1	77,5	82,3
2015	77,0	82,3	77,6	82,4	77,9	82,6
2016	77,6	82,5	77,9	82,7	78,2	82,2

Forventet levealder ved fødsel viser en økning i Modum som i landet for øvrig. Kvinner lever ca 5 år lengre enn menn.

Årsaksforhold

Det har vært en betydelig økning av forventet levealder i løpet av de siste 50 år. Dette skyldes redusert barnedødelighet, bedret behandling av infeksjoner og hjerte- og karsykdommer spesielt. Økningen nå er bedret overlevelse for personer i 50-60 års alder.

Konsekvens

Det vil være flere som lever lenger og som trolig vil trenge helsetjenester i en eller annen form.

10.2 Ikke-smittsomme sykdommer

De fire store folkesykdommene er kreft, diabetes 2, hjerte-kar og kols.

- **Status kreft**

Det forventes at antall personer som får og dør av kreft vil øke. I Modum var det i 2014 21 personer som døde av kreft. Lungekreft er den vanligste krefttypen. Det er klar sammenheng mellom lungekreft og røykevaner. Da det vanligvis tar mange år før kreften utvikler seg, vil det også gå mange år før hyppigheten vil synke nå som mange slutter å røyke.

Utbredelsen av tykktarmskreft øker og er den nest vanligste krefttypen. Noe av dette skyldes økende alder, ettersom kreftrisikoen øker når man blir eldre. Røykevaner, kosthold og lite fysisk aktivitet er risikofaktorer.

Det er økt antall tilfeller i Norge av ondartet føflekksvulst.

- **Status diabetes type 2**

Folkehelseprofilen for 2016 viser at Modum har et betydelig høyere antall personer med diabetes type 2 som bruker diabetesmedisiner enn fylket og landet. I Modum er det 45 av 1000 som bruker slike medisiner, mens i Buskerud er det 38 og i Norge 35.

- **Status hjerte- karsykdom**

Folkehelseprofilen for 2016 oppgir et antall på 18,5 pr 1000 innbyggere med hjerte- eller karsykdomsdiagnose behandlet i sykehus. Forekomsten i Modum ligger 0,3 lavere enn forekomsten i Buskerud, mens landsgjennomsnittet er på 17,3.

- **Status lungesykdom (KOLS og astma)**

Modum har større hyppighet av KOLS og astma enn i Buskerud og i landet. I statistikk for 2014, som har registreringer fra 2013 har Modum 124 av 1000 som bruker medisiner mot KOLS og astma. I Buskerud var det 105 av 1000 og i landet 99/1000.

Årsaksforhold ikke-smittsomme sykdommer

Mange ikke-smittsomme sykdommer er livsstilavhengige. Ved å endre livsstil vil man f.eks. kunne unngå mange tilfeller av kreft. Når det gjelder føflekkreft skyldes dette en økning i reiser til sydligere strøk og økt bruk av solarier

Man ser en kraftig økning av overvekt i befolkningen i alle vestlige land. Dette, sammen med økende levealder, bidrar til en forventet økning av de ikke-smittsomme sykdommene. En tilleggsfaktor er økt innvandring/flyktninger og asylsøkere fra Afrika og Asia som har betydelig økt risiko for å utvikle diabetes type 2 når de får et norsk kosthold.

Lavt utdanningsnivå disponerer for å få sykdommer, særlig livsstilssykdommer, mens høyt utdanningsnivå bidrar til lavere forekomst. Modum kjennetegnes blant annet med færre personer enn i fylket og i landet, med fullført videregående skole eller høyere utdanning.

KOLS, astma og kronisk bronkitt er typiske tilstander som i stor grad relateres til livsstil, særlig røykevaner. Men andre forhold spiller også inn. Et annet moment er radonforekomst i bolighus og oppholdsrom i barnehager, skoler, forsamlingshus. Høy forekomst av radon, som er en luktfri og usynlig gass, øker astma og KOLS risikoen.

Konsekvens ikke-smittsomme sykdommer

Forebyggende arbeid for å fremme gode levevaner blant barn, unge og voksne er viktig. For å utjevne sosial ulikhet i helse er det nødvendig med målrettede tiltak innen fysisk aktivitet, kosthold og tobakk. Frisklivssentralen har tilbud til personer som har risiko for, eller har etablert, sykdom knyttet til levevaner.

For å redusere forekomst av ikke smittsomme sykdommer er det viktig med fokus på kosthold, overvekt og fysisk aktivitet, som alle bidrar til å redusere risikoen for alle livsstilssykdommer. En konsekvens av redusert antall diabetikere og også bedre kontroll av sykdommen, er en nedgang i antall hjerte- karsykdommer, både hva angår sykkelighet og dødelighet. Det er viktig å styrke samarbeidet innen offentlig sektor og med frivillige og private aktører om tiltak som fremmer helse og gode helsevalg blant barn, unge, voksne og eldre.

I tråd med folkehelseperspektivet er det nå strenge regler for kontroll av radon, og det er etter hvert strenge krav til kontroller. Det er videre viktig med kontroll av solariene og tilse at lysrørene er godkjente. Det tilligger kommunen å utføre slike tilsyn.

10.2.1 Muskel- og skjelettsykdom

Status

Muskel- og skjelettsykdom er den vanligste årsak til sykemeldinger. Det går frem av tabellen som er tall fra Folkehelseprofilen, at Modum har overhyppighet av denne sykdomsgruppen. Tallene er hentet fra diagnoselister hos fastlegen og viser hvor mange i befolkningen pr 1000 innbyggere som er registrert med slike diagnoser. For 2015, presentert i Folkehelseprofilen for 2016, er det registrert 290 av 1000, noe som utgjør til sammen ca 3750 personer i Modum.

År	Norge	Buskerud	Modum
2014 pr 1000	255	266	285
2015 pr 1000	258	268	288
2016 pr 1000	262	272	290

Årsaksforhold

En vanlig årsak til muskel- og skjelettsykdommer er røyking. Personer som røyker og har mye smerter i muskler og ledd kan med fordel redusere eller slutte å røyke.

Konsekvens

Tilrettelegging for fysisk aktivitet er et viktig tiltak for denne gruppen.

10.2.2 Infeksjonssykdommer

Status

I 2014 registrerte Modum kommunelegekontor 12 tilfeller hvor infeksjon ble angitt som primær dødsårsak.

Årsaksforhold

Vaksiner spiller en viktig rolle i forebygging. Imidlertid finnes en rekke sykdommer som man ikke kan vaksineres mot og som vekker bekymring hos de som overvåker situasjonen. Økt tilstrømning av flyktninger vil gi nye helseutfordringer, bl.a. økt utbredelse av tuberkulose. I tillegg har økt reiseaktivitet bidratt til import av mer eksotiske sykdommer, og noen smittsomme sykdommer må sees på som en potensiell trussel selv om Modum ikke har hatt eller bare hatt noe få tilfeller. Et typisk eksempel er Ebolaepidemien som særlig rammet Vest-Afrika, men som også Norge ble berørt av.

Konsekvens

Infeksjonssykdommer overvåkes tett av Folkehelseinstituttet med tiltakslinjer helt til kommunalt nivå med smittevernplan og pandemiplan.

10.2.3 Kognitiv svikt

Status

Statistisk sett er det ca. 225 personer med kognitiv svikt i Modum, og man venter at antallet vil øke kraftig i de kommende år.

Årsaksforhold

Når befolkningen blir eldre øker antallet med kognitiv svikt. Man vet foreløpig lite om årsaken, men trolig er det en degenerativ tilstand pga en betennelse («forkalkninger»). Man ønsker at diagnosen skal stilles tidligst mulig. Viktige disponerende faktorer er bl.a. fedme, høyt blodtrykk, røyking, lav utdanning, depresjon, psykiske lidelser og lite fysisk aktivitet.

Konsekvens

Mange av årsakene er livsstilstilstander som man kan intervensere overfor gjennom ulike tiltak. Dette blir en viktig oppgave i de kommende år.

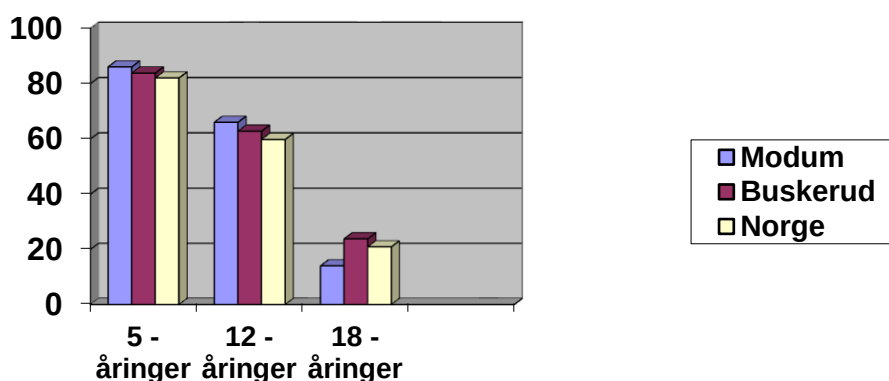
10.3 Tannhelse

Status barn og unge

Tannhelsetilstanden målt på indikator-kullene 5 og 12 år i Modum er meget god og blant de beste i landet. 86 % av 5-åringene og 66 % av 12-åringene har tenner uten hull og fyllinger. Modum ligger, på disse indikator-kullene, over både landsgjennomsnittet og fylkesgjennomsnittet.

Når det gjelder 18-åringene, som også er et indikator-kull, så er det i Modum et mye dårligere resultat enn på fylkes- og landsnivå. 14 % er uten hull og fyllinger i Modum, mens tallene er 20,9 % på landsnivå og 23,8 % på fylkesnivå.

Tabellen under viser antall uten karieserfaring i prosent:

Det er stor ulikhet i tannhelse blant barn og unge. Tannhelsetjenesten bruker derfor mye ressurser til oppfølging av de med dårligst tannhelse gjennom hyppige innkallinger og individuelt tilpassede forebyggende tiltak. Forsterket innsats overfor gruppen med mange hull (risikopasientene) er nødvendig for å redusere gapet mellom barn og unge med god og barn og unge med dårlig tannhelse.

Tannhelsetjenesten har årlige samarbeids- og informasjonsmøter med skole- og helsestasjonstjenesten. Tannhelsetjenesten er med på å arrangere årlige helsedager i samarbeid med flyktningetjenesten, skole- og helsestasjonstjenesten og Frisklivscentralen.

Status psykisk utviklingshemmede og eldre og langtidssyke brukere i institusjon og hjemmetjeneste

Det rapporteres ikke tannhelsestatistikk på brukere innenfor disse gruppene, men den offentlige tannhelsetjenesten sier i sin årsmelding fra 2014 at disse brukerne ikke skal ha ubehandlede smerte- og betennelsestilstander i tenner eller munnhule. De skal ha tilfredsstillende tyggeevne og et sosialt akseptabelt tannsett. Dekningsgraden innenfor disse gruppene har økt i forhold til tidligere år. Det tyder på at samarbeidet med helse- og omsorgstjenesten i kommunen fungerer bra.

Hvert tredje år gjennomfører tannhelsetjenesten en kartlegging av eldre og langtidssyke brukere i institusjon og bo – og omsorgssentre i fylket. I 2015 ble det gjennomført en kartlegging av 66 brukere på Modumheimen. Gjennomsnittresultatene av kartleggingen viste

at det er god oppfølging av tann – og munnstell på brukerne og at de får den oppfølging de trenger og har krav på fra tannhelsetjenesten.

Det er en utfordring å følge opp disse brukerne som etter hvert har/får problemer med å utføre tann- og munnstell selv. Kartleggingen viste at av de 66 som ble kartlagt så hadde 58 personer egne tenner i munnen, av disse så hadde 31 personer mer enn 20 tenner og denne trenden er økende.

Tannhelsetjenesten har årlige samarbeids- og informasjonsmøter med institusjoner for eldre, funksjonshemmede og langtidssyke, NAV, innenfor rus, hjemmetjenesten og barneverntjenesten.

Status voksne

Tannhelsetjenesten i Norge er delt i en offentlig og en privat tannhelsetjeneste. Det er ikke krav om rapportering/tannhelsestatistikk i den private tannhelsetjenesten og det er der den største delen av tannbehandling for voksne foregår.

Nasjonale undersøkelser viser at en av ti voksne i den norske befolkningen har et udekket behov for tannhelsetjenester. Videre viser resultatene at det udekte behovet er størst blant de med lav utdanning og lav inntekt, og at økonomi er den viktigste årsaken til ikke å oppsøke tannhelsetjenesten

Årsaksforhold

Tannhelseproblemer er nært knyttet til andre samfunnsmessige, sosiale og medisinske problemer, og kan ikke sees isolert fra disse. Felles innsats fra tannhelsetjenesten og samarbeidspartnere i kommunen er derfor viktig for å bidra til å utjevne sosial ulikhet i helse og tannhelse.

Konsekvens

Det er viktig å beholde tennene livet ut da det har stor betydning sosialt og ernæringsmessig. Studier viser også en klar sammenheng mellom tannhelsen og den generelle helsen.

10.4 Vaksinasjonsdekning

Status barn og unge

Barnevaksinasjonsprogrammet er de senere år supplert med nye vaksinetilbud mot livmorhalskreft og Rota-virusinfeksjon hos spedbarn. Vaksinasjonsdekningen er mellom 95 % og 100 % for de fleste vaksiner. Tallene for HPV-vaksine (mot livmorhalskreft) er noe lavere. Ca 1/3 av russen takker ja til tilbud om meningokokkvaksinering når de selv må betale. Når vaksinering er gratis, takker de aller fleste ja (november 2015; 100 % oppslutning). Kommunens reisevaksinetilbud medfører at flere i voksenbefolkningen oppdaterer sin grunnvaksinasjon.

Status eldre

Modum har 2 400 innbyggere over 60 år som er anbefalt vaksinering, i tillegg til de med kroniske sykdommer. For sesongen 2015/2016 er det bare bestilt 1160 influensavaksiner fra legekantorene til vaksinering av personer i definert risikogruppe.

Årsaksforhold

De fleste er positive til barnevaksinasjonstilbudet som omfatter vaksine mot en rekke alvorlige sykdommer. Vaksinen mot livmorhalskreft er et forholdsvis nytt tilbud som det i enkelte grupper har vært aktiv motstand mot. Russen er spesielt utsatt for meningokokksykdom og det kan ha alvorlige konsekvenser for den enkelte.

Etter alt oppstyret rundt den spesielle svineinfluensavaksinen for 7 år siden, har store befolkningsgruppen en negativ holdning til vaksiner generelt, og influensavaksine spesielt. Vaksinasjon mot influensa gjøres på legekantorene. Selv om legene bestiller stadig færre doser, brenner de allikevel inne med til dels mange doser. Det trengs derfor en innsats for å få flere til å vaksinere seg, men også bedre helsepersonellens innsats for å få dette til.

Konsekvens

Manglende grunnvaksinering i befolkningen medfører redusert beskyttelse på individ- og gruppenivå for alvorlige infeksjoner.

10.5 Vekt hos barn og unge

Status

Forekomsten av overvekt og fedme blant barn og unge er økende i Norge. Forekomsten av undervekt er ganske stabil. Mange unge og spesielt jenter har et negativt syn på eget utseende. Tidens fokus på utseende medfører at mange unge trener mye.

Årsaksforhold

Overvekt og fedme blant barn er et betydelig helseproblem som kan ha alvorlige konsekvenser for barnets psykiske og fysiske funksjon og for sykdom i voksen alder. Blant barn og unge i Norge er det gjennomført regionale undersøkelser²² som antyder at andelen overvektige barn og unge ligger mellom 15-20 %. En økende inaktivitet parallelt med endrede kostvaner er en del av årsaksbildet.

Konsekvens

Overvekt og fedme representerer et helseproblem allerede i barne- og ungdomsalder med økt risiko for utvikling av høyt blodtrykk, nedsatt glukosetoleranse og type 2-diabetes, psykososiale problemer, lungesykdommer og søvnapnoe, samt ortopediske problemer. Overvekt i barnealder er også knyttet opp mot økt sykdom og mortalitet i voksen alder. Utviklingen krever langsiktig og tverrfaglig arbeid på tvers av yrkesgrupper og sektorer. Det foregår flere slike samarbeid i Modum som involverer ulike aktører.

10.6 Psykisk helse

Status

Ca 23 % av ungdom i landet rapporterer om psykiske plager og lidelser. Ca 8 % er behandlingstrengende. Halvparten av befolkningen vil i løpet av livet ha behov for ekstra oppfølging i forhold til psykisk helse

Modum har en folkehelseprofil som viser at befolkningen plages mer enn gjennomsnittet med psykiske lidelser og har et høyere forbruk av legemidler mot psykiske lidelser hos voksne. Ca 1/3 av barn av psykisk syke får selv psykiske helseproblemer.

Ungdomsundersøkelsen viser at ungdommen i Modum, som resten av landet, i hovedsak er en veltilpasset, aktiv og hjemmekjær ungdomsgenerasjon, samtidig som det fortsatt er mange unge som opplever bekymring og stress i hverdagen. Det er store kjønnsforskjeller i helse. Guttene er mer fornøyd med kropp og helse enn jentene som rapporterer mer depressive symptomer og de er mer misfornøyd med seg selv. Mange sliter med dårlig selvbilde eller symptomer på stress, som det å tenke at «alt er et slit» eller «å bekymre seg for mye om ting». Mange, og spesielt gutter, sliter med søvnmangel fordi de bruker mye tid på nettpill.

²² Helsedirektoratet

Uavhengig av kjønn er det slik at de som har flest psykiske plager, har dårligere relasjoner til foreldrene sine, de har færre venner, blir oftere mobbet og de liker seg dårligere i lokalmiljøet og på skolen enn de som rapporterer god psykisk helse. 12 % av ungdommene svarer at de helt sikkert ikke ville gått til noen dersom de hadde et personlig problem og følte seg utafør og trist. Unge jenter oppsøker oftere helsetjenestens tilbud enn gutter.

Modum kommune har gjennom mange år og med ulike tiltak hatt fokus på barn- og unges psykiske helse. I følge undersøkelser og statistikk er dette likevel ikke nok. Tidlig innsats skaper bedre resultatet på sikt. De første månedene i et barns liv er spesielt viktige i forhold til barnets psykiske og sosiale helse og utvikling. Ulike instanser har tilbud om foreldreveiledningstiltak både gjennom kurs og individuelle samtaler/ oppfølging. Familieteam er under oppbygging. Helsestasjon og skolehelsetjenesten har spesielt fokus på barn og unges psykiske helse. Helsestasjon for ungdom er et gratis, drop-in helsetilbud. Frisklivssentralen har utfyllende tilbud og er en viktig samarbeidspartner i forhold til å bedre psykisk helse.

Modum kommune har etablert et samarbeidsprosjekt med Sigdal kommune, Modum Bad (spesialisthelsetjeneste) og Buskerud fylkeskommune; Ressurssenter for helsefremmende arbeid inne psykisk helse. Inn under Ressurssenteret hører ulike folkehelseprosjekter innenfor psykisk helse. Her satses det bl.a. på å utvikle lavterskeltilbud av høy kvalitet også for barn og unge. Et av de største prosjektene er Rask psykisk helsehjelp. Dette er et behandlingstilbud som baserer seg på veiledet selvhjelp og kognitiv terapi. Tilbudet startet opp i mai 2013 og pr 2.2.16 har det vært journalført 680 henvendelser. Rask psykisk helsehjelp er et tilbud for innbyggere som sliter med depresjon og angstlidelser av lett til moderat grad, ev. med søvnproblemer i tillegg. Tilbudet er gratis og man trenger ikke henvisning fra lege. Andre eksempler på samarbeidstiltak er Elevtjenesten ved Rosthaug og Snarvei til hjelp – chat ved Kildehuset, Modum Bad. Videre har Modum fra 2014 deltatt i et nasjonalt forskningsprosjekt i regi av RKBV-Vest og Uni Research Helse i Bergen. Her tilbyr skolehelsetjenesten ulike mestringkurs for å redusere engstelse hos ungdom i ungdomsskolen.

Årsaksforhold

Å føle seg trygg, oppleve tilhørighet og det å trives i oppvekstmiljøet og lokalsamfunnet er grunnleggende betingelser for god psykisk helse (Folkehelseinstituttet). God barnehagedekning og god kvalitet i barnehager og grunnskole er viktige faktorer.

Eksempler på psykiske helseutfordringer hos barn og unge;

- Avhengighet -røyking/snus/rusmisbruk/spill
- Inaktivitet
- Overvekt og fedme
- Mobbing
- Fravær og frafall fra skolen
- Minoritetsbakgrunn
- Alvorlig/kronisk sykdom hos foreldre
- Rusmiddelavhengighet hos foreldre
- Konfliktfylte samlivsbrudd hos foreldre

Konsekvens

Opplevelse av mestring styrker barns selvtillit og psykisk helse. Hvis det ikke satses på tidlige helhetlige tiltak i familien og etter hvert for den enkelte, blir konsekvensen en fortsatt negativ utvikling med store konsekvenser for den enkelte og samfunnet med mer fysiske og psykiske helseplager som angst og depresjon, rusmisbruk, arbeidsløshet og tidlig uføretrygd.